

SANIĞIN DURUŞMAYA SEGBİS ARACILIĞIYLA KATILMASI VE ESAS HAKKINDA MÜTALAA İLE SON SÖZ UYGULAMASI

The Participation of the Accused in the Hearing via SEGBİS, the Public Prosecutor's Opinion on the Merits, and the Practice of the Accused's Final Statement

Berrin AKBULUT*

Özet

Ceza muhakemesinde kural, sanığın duruşmada bizzat hazır olmasıdır. Ancak istisnai hâllerde sanığın yokluğunda duruşma yapılabilir. Bu istisnalardan biri de sanığın SEGBİS (Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi) aracılığıyla duruşmalara katılmasıdır. SEGBİS uygulaması, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 196. maddesinin 4. fıkrasında düzenlenmiştir. Teknolojik alanda yaşanan gelişmeler ceza muhakemesini de etkilemiş olup sanığın sorgulanmasında ve duruşmaya katılmasında mahkemenin SEGBİS uygulamasına başvurması kabul edilmiştir. 4. fıkra düzenlemesi herhangi bir suç sınırlaması öngörmeksizin yurt içinde bulunan sanığın duruşmada dinlenilmesini hükme bağlamaktadır. Ancak düzenlemeye göre SEGBİS uygulamasına her durumda başvurulamamaktadır. CMK'nın 196. maddesinin 4. fıkrasına göre, duruşmada sanığın SEGBİS aracılığıyla dinlenilebilmesi için mahkeme tarafından SEGBİS uygulamasının zorunlu görülmesi gerekmektedir. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay kararları gereğince sanığın duruşmada bizzat bulunma hakkından açık veya zımni şekilde feragat ettiği hâllerde sanık, SEGBİS aracılığıyla da duruşmaya katılabilmektedir. Çalışmada ayrıca esas hakkında mütalaa ve sanığa son sözün verilmesi, SEGBİS uygulaması ile bağlantılı şekilde açıklanacaktır.

Yapılan bu çalışmada sanığın duruşmada bizzat hazır olmasının istisnasını oluşturan SEGBİS uygulamasının şartları, duruşmada hazır bulunmadan feragat etmenin ne anlama geldiği, esas hakkındaki mütalaanın ve son sözün SEGBİS uygulamasındaki rolü, yüksek mahkeme kararlarına da yer verilerek ifade edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Sanık, duruşma, AİHM, feragat, mahkeme

Abstract

In criminal procedure, the general rule is that the accused must be physically present at the hearing. However, in exceptional circumstances, the hearing may proceed in the absence of the accused. One such exception is the accused's participation in the hearing via SEGBİS (Audio and Video Information System). The use of SEGBİS is regulated under paragraph 4 of Article 196 of the Code of Criminal Procedure (CPC). Developments in the technological field have affected criminal proceedings, and the use of SEGBİS by the court has been accepted for the accused's

➤ Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.

➤ Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 20.04.2025

➤ Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 22.07.2025

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı, bakbulut@selcuk.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8045-2784>

interrogation and participation in hearings. The provision in paragraph 4 allows for the accused residing within the country to be heard via SEGBİS without any restriction regarding the type of offence. However, SEGBİS cannot be applied in all circumstances. According to Article 196(4), the court must deem it necessary to employ SEGBİS for the accused to be heard through this system. Furthermore, in accordance with the decisions of the European Court of Human Rights (ECHR), the Constitutional Court, and the Court of Cassation, if the accused expressly or implicitly waives the right to be physically present at the hearing, participation via SEGBİS becomes permissible. This study will also explain the public prosecutor's opinion on the merits and the accused's right to make a final statement in connection with application of SEGBİS.

In this study, the conditions under which SEGBİS can be used as an exception to the accused's physical presence at the hearing, the meaning of waiving the right to be present at the hearing, and the roles of the public prosecutor's opinion on the merits of the case and the accused's final statement under the SEGBİS procedure will be examined with reference to high court decisions.

Keywords: Accused, hearing, ECHR, waiver, court

GİRİŞ

İşlendiği iddia edilen fiille ve faille ilgili yapılan kovuşturmada sanığın kendisi hakkında yürütülen muhakeme faaliyetine katılarak kendisini savunması adil yargılanma hakkının gereği olarak kabul edilmektedir. Ancak sanığın duruşmada her zaman hazır bulunması bazı nedenlerle (güvenlik, sağlık, uzaklık gibi) mümkün olmayabilmektedir. SEGBİS uygulamasında sanığın yokluğunda duruşmanın yapılması yerine teknolojik gelişmelerden yararlanmak suretiyle bizzat duruşmada hazır olamayacak sanığın SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılımı sağlanarak muhakemesi gerçekleştirilmektedir. Bu şekilde sanığın savunma hakkı sağlandığı gibi silahların eşitliği ve çelişmeli muhakemenin gerçekleştirilmesi de mümkün olmaktadır.

Ceza muhakemesi hukukunda kural olarak duruşmada ses ve görüntü alıcı aletlerin kullanılması yasaktır. Ancak kanun koyucu kişilerin ceza muhakemesi işlemlerine katılmasında sorun bulunan bazı hâllerde buna istisna getirebilmektedir. CMK'nın 183. maddesine göre, 180. maddenin beşinci fıkrası (tanık veya bilirkişinin aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenebilmelerine imkân veren) ile 196. maddenin dördüncü fıkrası hükmü saklı kalmak üzere, adliye binası içerisinde ve duruşma başladıktan sonra duruşma salonunda her türlü sesli veya görüntülü kayıt veya nakil olanağı sağlayan aletlerin kullanılması yasaktır. Bu hüküm, adliye binası içerisinde ve dışındaki diğer adli işlemlerin icrasında da uygulanmaktadır.

SEGBİS yoluyla duruşmaya katılmak, duruşmada bizzat hazır bulunmaya göre sanığa yargı makamları önünde sözlü olarak ifade etme ve yargılama sürecine aktif olarak katılma açısından daha sınırlı yarar sağlamaktadır. Çünkü SEGBİS uygulaması ne kadar iyi gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin, duruşmada hazır olmadaki faydayla aynı ölçüde yarar sağlamamaktadır. Bu husus göz önüne alınarak AİHM ve Anayasa Mahkemesi, SEGBİS uygulamasının hak ihlaline neden olmaması için dikkat edilmesi gereken hususların neler olduğunu kararlarında ortaya koymaktadır.

Duruşmalara SEGBİS aracılığıyla katılma bugün birçok ülkede uygulanmaktadır. Örneğin İsviçre Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 144. maddesinde, sanığın duruşmaya bizzat katılmasının mümkün olmadığı veya duruşmaya katılması mümkün olmakla beraber aşırı masraflı ve sorunlu olabileceği hâllerde, duruşmanın ses ve görüntü bilişim sistemi yöntemiyle yapılması kabul edilmektedir¹. Aslında ses ve görüntü bilişim sistemi yoluyla duruşmaya katılınması Amerika Birleşik Devletleri'nde başlamış ve daha sonra diğer ülkelere yayılmıştır. Kıta Avrupası'nda ise mafya bağlantılı davalar ile İtalya'da uygulamaya girmiştir. Zira sanıkların duruşma salonuna getirilmesinde yaşanan güvenlik sorunları bu sistemin uygulanmasına başlanması sonucunu doğurmuştur².

Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 233. maddesinde sanığın ses ve görüntü aktarımı suretiyle bulunduğu yerden duruşmaya katılmasına yer verilmektedir. 233. maddeye göre, *“1) Hükmedilebilecek ceza, tek başına veya diğerleri ile birlikte sadece altı aya kadar hürriyeti bağlayıcı ceza veya 180 güne kadar para cezası, ceza saklı tutularak yapılan ihtar, araç sürme yasağı, mülkiyetin devlete geçmesi, müsadere, imha veya kullanılamaz hâle getirme ise sanığın talebi üzerine duruşmadan bağışık tutulabilir. Sanığın yokluğunda daha ağır bir cezaya veya bir güvenlik tedbirine hükmedilemez. Araç sürme yasağı verilmesi mümkündür. 2) Sanık duruşmadan bağışık tutulduğunda, iddia hakkında naip veya istinabe olunan hâkim tarafından sorguya çekilir. Sorgu sırasında sanığa, duruşmanın kendisinin yokluğunda yapılmasıyla doğuracağı hukuki sonuçlarının geçerli olacağı bilgisi verilir ve sanığa duruşmadan bağışık tutulması talebinde hâlâ ısrarlı olup olmadığı sorulur. Mahkeme, 1. cümle uyarınca, naiplik veya istinabe yoluna başvurmada duruşmanın yapıldığı yerden başka bir yerde bulunan sanığın iddia hakkındaki sorgusunu, sanığın bulunduğu yerden eş zamanlı duruşma salonuna ses ve görüntü aktarımı yoluyla da yapabilir. 3. Cumhuriyet savcısı ve müdafii sorgu için belirlenen tarih bildirilir; sorguda hazır bulunmaları zorunlu değildir. Sorguya ilişkin tutanak duruşmada okunur”*. Görüldüğü gibi Alman Ceza Muhakemesi Kanunu, hükmedilecek belirli miktardaki cezalar için SEGBİS uygulamasını kabul etmiş, her tür ceza için sanığın bulunduğu yerden duruşmaya katılmasına yer vermemiştir. Ayrıca düzenleme, sanığın duruşmadan bağışık tutulduğunda naip hâkim veya istinabe hâkim aracılığıyla dinlenebilmesine imkân tanıdığı gibi, buna alternatif olarak eş zamanlı şekilde duruşmaya ses ve görüntü aktarımı suretiyle katılarak sorgusunun yapılmasını

¹ Seda Gayretli Aydın, ‘Medenî Yargılama Hukukunda Ses ve Görüntü Nakli Yoluyla Duruşmaya Katılma’ (2017) 19 D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Şeref ERTAŞ’a Armağan Özel Sayısı 2109.

² Duruşmaya uzaktan katılma yönteminin ortaya çıkışıyla ilgili olarak bkz: Fahri Gökçen Taner ve Akif Yıldırım, ‘Suç İsnadına veya Medeni Hak ve Yükümlülöklere İlişkin Uyuşmazlıklarda Duruşmaya Video Konferans Yöntemiyle Uzaktan Katılma’ (2021) 70 [1] Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 233, 234.

da kabul etmiştir³. Bir başka ifadeyle düzenleme SEGBİS'in uygulamasını naip hâkim veya istinabe yoluna başvurmada onun yerine uygulanacak yöntem olarak kabul etmiş, Türk hukukundaki gibi istinabeden bağımsız olarak başvurulacak usul olarak hükme bağlamamıştır.

SEGBİS uygulamasına ilişkin uluslararası sözleşmelerde de hüküm bulunmaktadır. Ceza İşlerinde Karşılıklı Yardım Avrupa Sözleşmesi'ne İkinci Ek Protokol m. 9' da⁴ ve Avrupa Konseyinin 16 Şubat 2022 tarihli (AB) 2022/228 Yönergesi m. 24'te ses ve görüntü bilişim sistemi aracılığıyla duruşmaya katılmaya yer verilmiştir.

I. SANIĞIN DURUŞMADA HAZIR BULUNMASI

Ceza muhakemesi, soruşturma ve kovuşturma olmak üzere iki evreye ayrılmaktadır. Kovuşturmada kural, sanığın duruşmada hazır bulunmasıdır. Soruşturma evresinde ise şüphelinin ifadesinin alınması, sorgulanması söz konusu olmakla beraber yapılan bütün işlemlerde hazır bulunması kabul edilmemektedir (CMK m. 169). Kovuşturma evresinde yargılama yapılarak mahkûmiyet hükmü verilebilecek olması nedeniyle sanığın duruşmaya katılarak savunmasını yapmasına imkân sağlanmaktadır. Sanığın duruşmada hazır olması aynı zamanda hâkimin sanıkla ilgili kanaat sahibi olmasını sağlamakta; cezanın bireyselleştirilmesinde (takdiri indirim nedenlerinde, TCK m. 50, m. 51, CMK m. 231) mahkemeye katkı sunmaktadır⁵. CMK'nın 217. maddesine (1. fıkrasına) göre, "Hâkim, kararını ancak duruşmaya getirilmiş ve huzurunda tartışılmış delillere dayandırabilir. Bu deliller hâkimin vicdanî kanaatiyle serbestçe takdir edilir". Kanun 217. maddesiyle, hâkimin araya vasıta koymadan doğrudan doğruya duruşmadan kanaat edinerek karar vermesini istemiştir. Bu duruşmanın (veya delillerin) doğrudan doğruyalığı veya vasıtasızlık ilkesi olarak ifade edilmektedir. Bu ilke gereğince hüküm verecek makamın sanığı veya tanığı bizzat dinlemesi, görüp duyması, mümkün olduğunca keşfi duruşmada yapması gerekmektedir. Hüküm verecek makamın araya bir vasıta koyması hâlinde ise edinilen kanaat doğrudan değil dolaylı nitelik taşımaktadır⁶.

³ Sanığın yokluğunda duruşma için bkz: Detlef Burhoff, 'Die Hauptverhandlung ohne den Angeklagten: § 233 StPO und seine Praxis' (2018) 18/19 ZAP 939 vd.

⁴ Düzenleme tanık ve bilirkişilerle ilgili olmakla beraber şüpheli ve sanığın dinlenmesine ilişkin de hüküm yer almaktadır: "Taraflar yanı sıra takdir ederlerse uygun olduğu durumlarda ve kendi yetkili adli makamlarının onayıyla sanık veya şüphelinin video konferans aracılığıyla duruşmaya katılması için bu maddenin hükümlerine başvurulabilir. Bu durumda, Tarafların kendi ulusal hukukları ve ilgili uluslararası belgeler uyarınca, video konferans gerçekleştirme kararı ve video konferansın hangi yolla gerçekleştirileceği ilgili Taraflar arasında anlaşmayla belirlenir. Sanığın veya şüphelinin katıldığı duruşmalar sadece söz konusu kişinin kendi rızası doğrultusunda gerçekleştirilir."

⁵ Sanığın duruşmada hazır bulunmasına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz: Erkan Sarıtaş, 'Ceza Muhakemesinde Sanığın Yokluğunda Duruşma' (2020) 78 [3] İstanbul Hukuk Mecmuası 1530 vd.

⁶ Cumhuriyet Şahin ve Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (15. bs Seçkin Yayınevi 2024) 479.

Ceza muhakemesinde sanık kavramı CMK'nın 2. maddesinde tanımlanmıştır. 2. maddeye göre sanık, kovuşturmanın başlamasından itibaren hükmün kesinleşmesine kadar, suç şüphesi altında bulunan kişiyi ifade etmektedir. Kovuşturma iddianamenin kabulüyle başladığından hakkında iddianame kabul edilen kişi sanık sıfatını almaktadır. Düzenlemeden de ortaya çıktığı gibi kanun koyucu sanığı kovuşturma evresi için kabul ettiğinden ve bu sıfatın hükmün kesinleşmesine kadar devam edeceğini belirttiğinden istinaf aşamasında da temyiz aşamasında da hakkında kanun yoluna başvurulmuş kişi sanık olarak nitelendirilmektedir. Sanık kural olarak kovuşturma aşamasında suç şüphesi altında kişi olmakla beraber TCK m. 31 gereğince ancak fiili işlediği esnada 12 yaşından büyük olan kişiler sanık olabilir. Fiili işlediği esnada 12 yaşından küçük olan çocuklar ise sanık olamamakta, ancak şüpheli sıfatını alabilmektedirler. Görüldüğü gibi buradaki sanıklık yaşı fiilin işlendiği zamana göre belirlenmekte, işlemin yapıldığı zamana göre değerlendirilmemektedir.

Ceza muhakemesinde sanık kavramı, faillik ve şeriklik şekillerini, dolaylı faili ve araç kişiyi kapsamaktadır. Ceza muhakemesi hukukunda ceza hukukundaki gibi suç işlediği iddia edilen kişiye suçun işlenmesindeki katkısına göre farklı isimlendirme yapılmamakta; ceza muhakemesi evresine göre ya şüpheli veya sanık ifadesi kullanılmaktadır. Sadece çocuklar için hem soruşturma aşamasında hem de kovuşturma aşamasında suça sürüklenen çocuk ifadesi kullanılmaktadır (ÇKK m. 3). Bir olayda doğrudan fail, müşterek fail, şerik, dolaylı fail ve araç kişiden birkaçı bulunmaktaysa hepsi kovuşturma evresinde sanık olduğundan kural olarak duruşmada hazır bulunmaları gerekmektedir. Bazıları duruşmaya gelmemişse ceza muhakemesi hukukundaki duruşmada hazır bulunmaya ilişkin kurallar çerçevesinde değerlendirme yaparak hareket etmek gerekmektedir.

Duruşma, uyuşmazlık hakkında karar verecek yargılama makamı önünde aleni olarak gerçekleşen, delillerin tartışıldığı, iddia ve savunmanın aktif rol aldığı kovuşturma evresinden birini oluşturmaktadır. Duruşmanın amacı, delillerin tartışılması sonucunda sanığın suçluluğu veya suçsuzluğu konusunda hüküm verecek mahkemede kanaat oluşmasını sağlamaktır⁷. İlk derece mahkemelerinde yapılan duruşma evresi, CMK'nın 182 ilâ 222. maddelerinde ayrıntılı düzenlenmiş ve sıkı kurallara bağlanmıştır. Duruşma önce yoklamayla başlamaktadır. Yoklamada sanığın ve müdafisinin hazır bulunup bulunmadığı, çağrılmış tanık ve bilirkişilerin gelip gelmedikleri kontrol edilir. Mahkeme başkanı veya hâkim, duruşmanın başladığını, iddianamenin kabulü kararını okuyarak açıklar. Duruşmada sırasıyla, sanığın açık kimliği saptanmakta, kişisel ve ekonomik durumu hakkında kendisinden bilgi alınmakta, iddianame veya iddianame yerine geçen belgede yer alan suçlamanın dayanağını oluşturan eylemler ve deliller ile suçlamanın hukuki nitelendirmesi anlatılmaktadır. Daha sonra sanığa, yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmamasının kanunî hakkı olduğu ve 147. maddede

⁷ Nur Centel ve Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (22. bs Beta Yayınevi 2024) 791.

belirtilen diğer hakları bildirilmektedir. Sanık açıklamada bulunmaya hazır olduğunu bildirdiğinde, usulüne göre sorgusu yapılmaktadır (CMK m. 191). Sanığın duruşmadaki sorgusu, mahkeme tarafından kovuşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesini ifade etmektedir (CMK m. 2). Sanığın sorgusundan sonra delillerin ortaya konulmasına başlanır, deliller tek tek ortaya konulduktan sonra taraflara delillere karşı söyleyecekleri sorulur, tüm deliller ortaya konulduktan sonra da delillerin tartışılması gerçekleştirilir. Tartışmada söz, sırasıyla katılana veya vekiline, Cumhuriyet savcısına, sanığa ve müdafisine veya kanunî temsilcisine verilir. Bu tartışmada Cumhuriyet savcısı, katılan veya vekili, sanığın, müdafisinin veya kanunî temsilcisinin açıklamalarına; sanık ve müdafisi ya da kanunî temsilcisi de Cumhuriyet savcısının ve katılanın veya vekilinin açıklamalarına cevap verebilmektedir. Hükümden önce son sözün ise hazır bulunan sanığa verilmesi gerekmektedir. Daha sonra ise hüküm verme aşamasına geçilir.

Bölge adliye mahkemelerinde yapılan istinaf incelemesinde ve Yargıtay aşamasında yapılan temyiz incelemesinde de duruşma yapılması mümkün olup aşağıda incelenecektir.

Kovuşturma, hakkında iddianame düzenlenen kişinin suçu işleyip işlemediğinin tespiti için yapıldığından sanığın duruşmada hazır bulunup kendisini savunması kabul edilmiştir. CMK'nın 193. maddesine göre, kanunun kabul ettiği istisnalar dışında hazır bulunmayan sanık hakkında duruşma yapılması söz konusu değildir. CMK'nın 193. maddesine göre gelmemesinin geçerli nedeni olmayan sanığın zorla getirilmesine karar verilmesi söz konusudur. Ancak CMK m. 206'ya göre, sanığın tebligata rağmen mazeretsiz olarak gelmemesi sebebiyle sorgusunun yapılamamış olması, delillerin ortaya konulmasına engel olmamaktadır. Sanık olmasa bile deliller duruşmada ortaya konulabilmektedir⁸. Bu durumda ortaya konulan delillerin, sonradan gelen sanığa bildirilmesi gerekmektedir. CMK'nın 199. maddesine göre de mahkeme, sanığın hazır bulunmasına ve zorla getirme kararı veya yakalama emriyle getirilmesine her zaman karar verebilmektedir. Ancak bu hükümler sanığın hazır bulunmaya zorlanması, sanığın ceza muhakemesi işlemlerine aktif olarak katılması anlamına gelmemektedir⁹.

Sanığın duruşmada hazır bulunması onun için hem hak hem de yükümlülüktür. Yargılamayı yapan hâkimin takdir yetkisini kullanabilmesi ve vereceği kararın sağlıklı olması için hakkında mahkûmiyet kararı vereceği kişiyi görmesi önem taşımaktadır¹⁰. Sanık duruşmada hazır olduğunda hükmü verecek makam, sanı-

⁸ Doktrinde iki hükmün birbiriyle çeliştiği belirtilmektedir. Zira CMK m. 206 gereğince sanık hazır bulunmaksızın duruşmanın yapılabileceği anlaşılmakta olup 193'ü hükümsüz kıldığı belirtilmektedir. Dolayısıyla hükmün erken dinleme yapılabilen hâllerle sınırlı tutulmasının daha uygun olduğu ifade edilmektedir: Centel ve Zafer (n 7) 813.

⁹ Şahin ve Göktürk (n 6) 173.

¹⁰ Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (17. bs Seçkin Yayınevi 2024) 125.

ğın yüz ifadelerini, vücut hareketlerini izleyebilmekte, sesindeki değişimleri fark edebilmektedir. Şüphelinin soruşturma evresindeki beyanı bu evre bakımından beyan delili niteliğinde olup sanık duruşmada dinlenmediği müddetçe soruşturma aşamasındaki beyanları belge delili olarak belirli hâllerde duruşmada okunabilmektedir. Oysa sanığın kovuşturma aşamasında yaptığı açıklamalar beyan delili olarak hükümde bizzat değerlendirilmektedir¹¹. Dolayısıyla sanığın duruşmada dinlenmesi hüküm açısından önem taşımaktadır. Ayrıca sanığın duruşmada dinlenmesi mağdurun, suçtan zarar görenin, katılanın yüz yüze gelmesini sağlamakta, katılanın mahkeme başkanı veya hâkim aracılığı ile soru yöneltmesine imkân sağlamaktadır. Böylece sanığın beyanının tartışılması mümkün olmakta, maddi gerçeğe ulaşılması gerçekleştirilebilmektedir. Ayrıca yargılamada yalnızca iddia makamının dinlenmesi, savunmaya yer verilmemesi silahların eşitliğine ve adil yargılanma ilkesine aykırılık teşkil edecektir. Sanığın duruşmada hazır bulunması sanığın fiziksel özelliklerinin tespiti açısından da önem taşıyabilmektedir. Zira sanığın fiziksel özellikleri maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından anlam ifade edebilmektedir. Yine sanığın duruşmada bulunması yüzleştirme işleminin yapılması açısından önem arz etmektedir¹². Haktır, zira suç isnadı altında bulunan kişinin savunmasını yapabilmesi, hak arama ve hâkim önünde sorununu anlatabilme hakkını kullanabilmesi için sanığın duruşmada hazır bulunma ve yargılamaya katılma hakkının bulunması gerekir¹³. Hazır bulunan sanık, davaya aktif olarak katılabilecek, gerektiğinde delil gösterebilecek, bizzat savunmasını yapabilecektir¹⁴. Hak olması nedeniyle duruşmaya katılma iradesinin kural olarak engellenmemesi gerekmektedir.

Sanığın duruşmada hazır bulunması Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde (AİHS) düzenlenmemiştir. Ancak Mahkeme, AİHS'nin 6. maddesinin sanığın bizzat dinlenilmesini açıkça düzenlememekle beraber, maddenin amacı ve hedefi bir bütün olarak ele alındığında, “bir suçla itham edilen” bir kişinin duruşmaya katılma hakkına sahip olduğunun anlaşıldığını belirtmektedir¹⁵. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine göre adil bir yargılamanın yapılmasında hakkında karar verecek mahkeme nezdinde sanığın hazır bulunmasının büyük bir önemi bulunmaktadır. Ayrıca sanığın beyanlarının doğruluğunun anlaşılması ve bu beyanların menfaatleri korunması gereken mağdur ve tanıkların beyanları ile karşılaştırılmasının gerekmesi de sanığın duruşmada hazır olmasını önemli kılmaktadır¹⁶. Tarafların duruşmada hazır bulunma hakkı, hem savunma hakkının etkin bir şekilde kullanılmasını sağlamak hem de silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri-

¹¹ Şahin ve Göktürk (n 6) 409.

¹² Sarıtaş (n 5) 1536.

¹³ Centel ve Zafer (n 7) 813.

¹⁴ Hakan Karakehya, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (5. bs Nisan Kitabevi 2023) 418.

¹⁵ Colozza v İtalya B no 9024/80 (AİHM, 12.2.1985) 27.

¹⁶ Marcello Viola v İtalya B no 45106/04 (AİHM, 5.1.2007) 50.

ne işlerlik kazandırmaktadır. AİHM'e göre sanık duruşmada hazır bulunmadan Sözleşme'nin 6. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenen «bizzat savunma», «tanık sorgulama veya sorgulatma» ve «ücretsiz tercüman yardımından yararlanma» haklarının kullanılması zordur. Dolayısıyla sanığın duruşmada hazır bulunma hakkını güvence altına alma yükümlülüğü Sözleşme'nin 6. maddesinin temel gerekliliklerindendir¹⁷. Mahkemeye göre bu hak, sadece duruşmada hazır bulunmayı değil; aynı zamanda duruşma sürecini dinlemeyi, takip etmeyi, iddia/savunmaları destekleyecek şeyleri ileri sürmeyi de içermektedir¹⁸. Ancak Mahkemeye göre sanığın duruşmada bizzat hazır bulunma hakkı mutlak değildir. Sanık ses ve görüntü bilişim sistemi yoluyla da duruşmaya katılabilir. Bunun için sanığın yargılamaları takip edebilmesinin, teknik engeller olmaksızın dinlenebilmesinin ve bir avukatla etkili ve gizli iletişimin sağlanmasının temin edilmesi gerekmektedir¹⁹.

Sanığın duruşmada hazır olması sanık hakkında mahkûmiyet kararı veya mahkûmiyet kararı niteliğindeki kararların (ceza verilmesine yer olmadığı ve güvenlik tedbiri kararı) verilmesinde önem taşımaktadır. Zira CMK m. 193/2'ye göre sanık hakkında, toplanan delillere göre mahkûmiyet, ceza verilmesine yer olmadığı ve güvenlik tedbiri dışında bir karar verilmesi gerektiği kanısına varılırsa sorgusu yapılmamış olsa da dava yokluğunda bitirilebilmektedir. Ancak suçu işlediğinin tespiti hâlinde verilecek olan kararlarda (mahkûmiyet kararında, ceza verilmesine yer olmadığı kararında ve güvenlik tedbiri kararlarında), bu kararların verilmesi için sanığın savunmasını yapabilmesi, hâkimin bizzat sanığı görmesi, beyanını duruşmada alması, dolayısıyla da sanığın duruşmada hazır olması gerekmektedir.

Sanığın duruşmada hazır olması, ilk derece mahkemelerinde yapılan yargılamalarda geçerli olduğu gibi, bölge adliye mahkemelerinde yapılan duruşmalarda da söz konusudur. Bununla beraber sanık, davetiye tebliğ edilmesine rağmen duruşmaya gelmemesi hâlinde duruşmaya devam edilerek sanığın sorgu tutanakları anlatılmak suretiyle dava yokluğunda bitirilebilmektedir. Ancak, sanık hakkında verilecek ceza ilk derece mahkemesinin verdiği cezadan daha ağır ise mutlaka sanığın dinlenmesi aranmaktadır (CMK m. 282).

Yargıtay incelemesinde ise kural olarak duruşma yapılması kabul edilmemiştir. Ancak hükümde verilen ceza on yıl veya daha fazla hapis cezası ise Yargıtay duruşma yapılmasını uygun görebilmektedir. Bu hâlde Yargıtay incelemesi, duruşmalı yapılabilir. Duruşma yapılmasının uygun görüldüğü duruşmalı

¹⁷ Marcello Viola v İtalya B no 45106/04 (AİHM, 5.1.2007) 52.

¹⁸ Emrah Yayla [GK], B no 2017/38732, (AYM, 6.2.2020) 60. “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarında, Sözleşme’de açıkça düzenlenmemiş olmasına rağmen Sözleşme’nin 6. maddesinin amaç ve hedefleri bir bütün olarak gözetildiğinde suç isnadı altında olan bir kimsenin yargılamaya katılma hakkının bulunduğu kabul edilmektedir”, Şehrihan Çoban [GK], B no 2017/22672 (AYM, 6.2.2020) 54.

¹⁹ Sakhnovskiy v Rusya B no 21272/03, (AİHM, 2.10.2010).

temyiz incelemesinde sanığın duruşmaya katılması zorunlu kabul edilmemiştir. CMK m. 299'a göre sanık, duruşmada hazır bulunabileceği gibi, kendisini bir müdafî ile de temsil ettirebilir. Sanık, tutuklu ise duruşmaya katılmak isteminde bulunamamaktadır. Dolayısıyla Yargıtay sanık veya müdafîsi gelmese de duruşmayı yapıp karar verebilmektedir.

II. SANIĞIN DURUŞMADA HAZIR BULUNMASININ İSTİSNALARI

Sanığın duruşmada hazır bulunması kural olmakla beraber, CMK m. 193'te de belirtildiği gibi bunun istisnaları bulunmaktadır. Bunlar sanığın yokluğu, gaiplik ve kaçaklıktır. Konumuz bu olmadığı için istisnalar kısaca belirtilecektir.

Sanığın yokluğu hâlinde, kendisine ulaşılabilecek olan bir sanık bulunmakla beraber hazır bulunmasına gerek görülmemektedir. Ancak mahkeme her zaman gerektiğinde sanığın hazır bulunmasına karar verebilir (CMK m. 199). CMK m. 194, 195, 196, 200 ve 204. maddelerde düzenlenen hâller sanığın yokluğu kapsamında nitelendirilmektedir²⁰. Bu maddelerde düzenlenen hâllerden biri de CMK m. 196/4'te yer alan ve inceleme konumuz olan sanığın SEGBİS suretiyle sorgusunun yapılmasıdır.

Sanığın hazır bulunmasının istisnalarından gaiplik CMK'nın 244, 245 ve 246. maddelerinde düzenlenmiştir²¹. Gaip, bulunduğu yer bilinmeyen veya yurt dışında bulunup da yetkili mahkeme önüne getirilemeyen veya getirilmesi uygun bulunmayan sanığa denilmektedir (m. 244).

Kaçaklık ise CMK m. 247 ve 248'de düzenlenmiştir²². Hakkındaki soruşturmanın veya kovuşturmanın sonuçsuz kalmasını sağlamak amacıyla yurt içinde saklanan veya yabancı ülkede bulunan ve bu nedenle Cumhuriyet savcısı veya mahkeme tarafından kendisine ulaşılamayan kişiye kaçak denilmektedir (CMK m. 247).

III. SANIĞIN DURUŞMAYA SEGBİS ARACILIĞIYLA KATILMASI

A. Genel Olarak

Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) ülkemizde 2013 yılından beri kullanılmaktadır. SEGBİS uygulaması Adalet Bakanlığının Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) ile bağlantılı olarak kurularak 2013 yılından kullanılmaya başlanmıştır. Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik 20/09/2011 tarih ve 28060 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Sistemin kullanılmasının nedeni Adalet Bakanlığının 14.12.2011 tarihli 150 Nolu Genelgesinde, "Bu sistemin kullanılması sonucunda, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 52, 58, 94, 147/1-h, 180, 196 ve 219. maddelerinde öngörülen

²⁰ Şahin ve Göktürk (n 6) 75-77.

²¹ Gaiplik için bkz: Ahmet Gökçen, Mehmet Emin Alşahin ve Kerim Çakır, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (8. bs Adalet Yayınevi 2024) 103 vd.

²² Gökçen, Alşahin ve Çakır, (n 21) 109 vd.

ifade alma, sorgu ve duruşma işlemlerinde teknik imkânlardan yararlanma, sesli ve görüntülü iletişim tekniğini kullanma ve teknik araçlarla kayda almaya dair düzenlemelerin etkin bir şekilde uygulanması; ifadesi ya da savunması alınacak kişilerin bizzat mahkemesince dinlenilmesi ya da sorgulanması, bunun sonucu olarak dosyaya, kişiye ve olaya göre daha sağlıklı ifade alınması; mahkemece duruşmaların daha etkin yönetimi ve mahkemenin, duruşma sırasında gerçekleşen olaylara ve tarafların beyanlarına daha iyi vukûfiyeti; yol tutuklaması uygulamasından kaynaklanan mağduriyetlerin ortadan kaldırılması gibi faydalar sağlanabilecektir.

2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 141. maddesinin son fıkrasında, yargılamanın en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargı organlarının görevi olarak belirlenmiş olup, SEGBİS kullanımıyla bu görevin daha etkin olarak yerine getirilmesi amaçlanmıştır.

SEGBİS'in kullanımıyla, ülkemizin de taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen 'makul sürede hâkim önüne çıkarılma', 6. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen 'kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan mahkeme önünde makul sürede yargılanma' ilkeleri doğrultusunda insan hakları ihlallerinin önleneyeceği; dolayısıyla, ülkemizin maddî ve manevî tazminata mahkûm edilmesinin bu suretle önüne geçileceği düşünülmektedir" şeklinde belirtilmiştir.

Sanığın SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılması, CMK'nın 196. maddesinin 4. fıkrasında düzenlenmektedir²³. 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 196. maddenin 4. fıkrası, "yukarıdaki fıkralar içeriğine göre sanığın aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle sorgusunun yapılabilmesi olanağının varlığı hâlinde bu yöntem uygulanarak sorgu yapılır" hükmünü taşımaktaydı. Düzenlemede SEGBİS ile sanığın sorgulanmasının mümkün olması hâlinde istinabe yerine bu yöntemin kullanılması öngörülmekteydi. Daha sonra olağanüstü hâl döneminde 667 sayılı KHK'nın 6. maddesinde konuya ilişkin düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemeye göre, "26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ve toplu işlenen suçlar bakımından,

²³ "SEGBİS ile ilgili ilk çalışmalar 2005 yılında Avrupa Birliği Mali İş Birliği Programı kapsamında başlamıştır. 2011 yılında Van'dan İstanbul'a mahkûm taşıyan ceza infaz kurumu aracında Kayseri'nin Pınarbaşı ilçesi yakınlarında motorunda oluşan bir arıza sebebiyle çıkan yangında 5 mahkûmun yanarak can vermesi, SEGBİS'in ne kadar gerekli olduğunu bir kez daha ortaya koymuştur. SEGBİS Yönetmeliği 20 Eylül 2011 tarih ve 28060 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Adalet Bakanlığı tarafından 14.12.2011 tarihinde SEGBİS konulu 150 numaralı Genelge yayımlanmış ve SEGBİS'in kullanımına yönelik hususlara değinilmiştir. 2012 yılında da ilk defa ceza mahkemelerinde kullanılmaya başlanmıştır", T.C. Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü, *Uyap Bilişim Sistemi* (Ocak 2021), 73. https://bigm.adalet.gov.tr/kitap/uyap_bilisim_sistemi_kitabi.pdf, (E.T.19.04.2025).

olağanüstü hâlin devamı süresince” hâkim veya mahkeme uygun gördüğü durumlarda, aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle şüpheli veya sanığı sorgulayabilmekte yahut duruşmalara katılmasına karar verilebilmektedir (m. 6). Düzenlemelerden anlaşıldığı gibi, 196. maddenin 4. fıkrası ilk hâlinde sadece sanık ve sanığın kovuşturma aşamasındaki sorgusuyla ilgiliydi ve 196. maddede belirtilen durumlarla sınırlıydı. 667 sayılı KHK ise belirli suçlar ve belirli dönem için görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılmasını kabul etmiş, sadece sanığın sorgusu için değil duruşmalara katılması için de görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin uygulanmasını hükme bağlamıştır. Daha sonra 694 sayılı KHK’nın 147. maddesiyle 196. maddenin 4. fıkrasında değişiklik yapılmış, 147. madde hükmü 7078 sayılı Kanunla (m. 142) aynen kabul edilerek kanunlaşmış, 196. maddenin 4. fıkrası bugünkü hâlini almıştır²⁴. Ceza Muhakemesi Kanunumuzda 196. madde dışında başka konularda da görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin veya teknik imkânların kullanılmasına ilişkin hükümler yer almaktadır (CMK m. 52, 58, 147, 180 ve 219). SEGBİS Yönetmeliği ise Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında

²⁴ SEGBİS’in amaçları Adalet Bakanlığı Tarafından Aday Memur Hazırlayıcı Eğitimi, Bilgisayar ve UYAP Bilişim Sistemi Ders Notunda “*SEGBİSİN AMAÇLARI*”:

- Duruşma ve diğer adli işlemlerin ses ve görüntü bilişim sistemleri ile kaydedilmesi,
- Yargılama mahkemesine fiziken gitme imkânı olmayan veya başka bir yerde bulunan kişilerin hızlı ve etkin bir şekilde ve daha az masrafla dinlenilebilmesi,
- İnsan hakları ihlallerinin önüne geçilmesi
- Mahkeme Heyeti ile farklı yerdeki tarafların yüz yüze ilkesi gereği aynı odadaymış gibi iletişim kurlmaları,
- Yol tutuklamalarından dolayı oluşan mağduriyetlerin en aza indirilmesi.
- Sanık ve hükümlülerin saatlerce süren duruşma yolculuklarını ortadan kaldırmak, hürriyetin gereksiz sınırlandırılması Ceza İnfaz Kurumlarının içinde uzun yolculukların önüne geçilmiş oldu
- Yurt dışında bulunan taraflarında duruşmalara katılmalarını sağlamak.
- Duruşma tutanakları üzerindeki ihtilaflar, talimatlarda yaşanan sıkıntıların önüne geçilmiş oldu.
- Sanıkların mahkemesine zamanında çıkarılamaması, adaletin gecikmesi gibi sorunların önüne geçilmiş oldu.
- Bir sanığın veya tutuklunun duruşmaya getirilmesi sırasında asker, polis ve araç çıkarılması ve bunun yanı sıra yol harcırahı gibi maliyetlerin önüne geçilmiş olur.
- 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 141 inci maddesinin son fıkrasında, yargılamanın en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargı organlarının görevi olarak belirlenmiş olup, SEGBİS kullanımıyla bu görevin daha etkin olarak yerine getirilmesi amaçlanmıştır.
- SEGBİS’in kullanımıyla, ülkemizin de taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları

Sözleşmesinin 5 inci maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen “makul sürede hâkim önüne çıkarılma”, 6 ncı maddesinin birinci fıkrasında belirtilen “kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan mahkeme önünde makul sürede yargılanma” ilkeleri doğrultusunda insan hakları ihlallerinin önleneyeceği; dolayısıyla, Ülkemizin maddî ve manevî tazminata mahkûm edilmesinin bu suretle önüne geçileceği düşünülmektedir” şeklinde belirtilmiştir. Bkz.: T.C. Adalet Bakanlığı, Aday Memur Hazırlayıcı Eğitimi Bilgisayar ve UYAP Bilişim Sistemi Ders Notu, <https://edb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/266202015465619-BİLGİSAYAR%20VE%20UYAP%20BİLİŞİM%20SİSTEMİ.pdf>, 44 (E.T.18.04.2025). Ayrıca SEGBİS’in yargı alanında sunduğu imkânlar için bkz: Erdal Yerdelen, ‘Ceza Muhakemesinde Videokonferans Yönteminin (SEGBİS) Kullanımı’ (Çeviri) (2019) 1 [2] Bilişim Hukuku Dergisi 273-275.

Yönetmelik ismiyle 20 Eylül 2011 tarih ve 28060 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe koyulmuştur²⁵.

CMK'nın 196. maddesinin 4. fıkrası²⁶, “*Hâkim veya mahkemenin zorunlu görüldüğü durumlarda, aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle yurt içinde bulunan sanığın sorgusu yapılabilir veya duruşmalara katılmasına karar verilebilir.*” hükmünü taşımaktadır. Düzenlemeyi de anlaşıldığı gibi, SEGBİS sadece sanığın sorgusunun yapılması yönünden kabul edilmemiş; aynı zamanda sanığın duruşmaya katılımı açısından da hükme bağlanmıştır. Fıkranın ilk düzenlemesi genişletilerek sadece sanığın sorgusunun yapıldığı duruşmaya değil, diğer ceza muhakemesi işlemlerinin yapıldığı duruşmaya katılması da sağlanmıştır. Ayrıca düzenlemede sadece sanık açısından değil; şüpheli açısından da soruşturma evresinde yapılan sorguda SEGBİS'in uygulanması hükme bağlanmıştır. Hâkim veya mahkeme ibaresiyle bu husus 4. fıkrada açıkça ifade edilmiştir. Düzenlemede SEGBİS uygulamasına her durumda başvurulması kabul edilmemiş, zorunlu görülen hâllerde SEGBİS aracılığıyla sanığın sorgusunun yapılacağı veya duruşmaya katılacağı hükme bağlanmıştır. Getirilen düzenleme SEGBİS uygulamasına başvurmak için suç veya ceza miktarı sınırlaması öngörmemiştir. CMK'nın 196. maddesinin 4. fıkrasının ilk şeklinde yukarıdaki fıkralar ibaresiyle diğer hükümlere yollama yaptığından alt sınırı beş yıl ve daha fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda istinabe yoluna gidilemediğinden bu yola başvurulması da söz konusu değildi.

SEGBİS, “UYAP Bilişim Sisteminde ses ve görüntünün aynı anda elektronik ortamda iletildiği, kaydedildiği ve saklandığı Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi” ifade etmektedir (Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik m. 6)²⁷. Adalet Bakanlığı Tarafından hazırlanan Aday Memur Hazırlayıcı Eğitimi, Bilgisayar ve UYAP Bilişim Sistemi Ders Notunda “*SEGBİS, duruşmaların sesli ve görüntülü olarak kayıt altına alınmasına, duruşmanın yapıldığı mekânda bulunamayan tarafların video konferans yöntemiyle duruşmaya katılmalarına imkân sağlayan sistemdir*” şeklinde tanımlanmıştır²⁸. SEGBİS'te görüntünün, sanığın yüz ifadelerini, vücut hareketlerini,

²⁵ Metin içinde SEGBİS Yönetmeliği ifadesi, bu Yönetmeliği belirtmek için kullanılmaktadır.

²⁶ Düzenlemenin sanığın duruşmada hazır bulunma hakkını ihlal eder nitelikte olduğu görüşü için bkz: Murat Volkan Dülger ve Şaban Cankat Taşkın, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (2. bs Seçkin Yayınevi 2024) 223.

²⁷ SEGBİS tanımlaması için bkz: Gizem Dursun, ‘Sanığın Duruşmada Hazır Bulunma Hakkı ve Bu Kapsamda Sesli ve Görüntülü Bilişim Sisteminin (SEGBİS) Değerlendirilmesi’ (2016) 11 [143-144] Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 135.

²⁸ Adalet Bakanlığı, *Aday Memur Hazırlayıcı Eğitimi, Bilgisayar ve UYAP Bilişim Sistemi Ders Notu*, <https://edb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/266202015465619-BİLGİSAYAR%20VE%20UYAP%20BİLİŞİM%20SİSTEMİ.pdf>, s. 44 (E.T.18.04.2025). Bir başka tanımda “Sesli ve Görüntülü Bilişim Sistemi (SEGBİS) duruşma salonlarında ve cezaevlerinde yüz yüzelik ilkesine dayanılarak görüntülü ve sesli olarak görüşmelerin yapıldığı ve bu görüşmelerin kayıt altına

tavır ve davranışlarını gözlemlemeye imkân verecek nitelikte; sesin ise ilgilinin duygularını anlamaya ve söylediklerini anlaşılır şekilde dinlemeye imkân verecek şekilde olması gerekir (Yönetmelik m. 4). Ses ve görüntü kayıtları sanığa veya diğer kişilere verilmez. Ancak kayıtların yazılı tutanağa dönüştürülmesi söz konusu olduğu için bu tutanağa dönüştürülen kayıtların verilebilmesi mümkündür (Yönetmelik m. 8).

Doktrinde SEGBİS uygulamasına ilişkin belirlemeler yapılmaktadır. Doktrinde SEGBİS usulünün vasıtasızlık ilkesine kısmen uygun olduğu ifade edilmektedir²⁹. Yine istinabe kurumunun yarattığı sorunlar göz önüne alındığında iyi bir alternatif olma potansiyeline sahip olduğu ancak hiçbir zaman yüz yüze liğin alternatifi olamayacağı da belirtilmektedir³⁰. SEGBİS uygulanarak sanığın dinlenmesinin, sorgusunun yapılmasının kayıtların tekrar tekrar dinlenmesine ve izlenmesine imkân tanıdığı, hataları azalttığı, muhakeme süjelerini yüz yüze getirdiği, kayıtların kanun yolu mercilerince izlenebilmesine imkân tanıdığı, tanıkların korkmadan beyanda bulunmasına katkı sunduğu, doğrudan doğruyalık, silahların eşitliği ve yüz yüzelik ilkelerinin uygulanmasını sağladığı, yargılama makamının sanığın hâl ve hareketlerinin izlenmesini mümkün kıldığı, yol tutuklamasının ortaya çıkardığı sakıncaları giderdiği ileri sürülmektedir³¹. Buna karşılık SEGBİS uygulamasının duruşmanın doğrudan doğruyalığına ve savunma hakkına zarar vermemesi gerektiği, hiçbir mikrofonun teknik özelliklerinin veya kameranın çözünürlüğünün insanın gözünden, kulağından daha duyarlı olamayacağı, hâkimin duruşmaya tam hâkim olamayacağı, kameranın görüş açısı dışında ne olduğunun hiç kimse tarafından bilinemeyeceği, zorunlu hâller için istisna kabul edildiğinin unutulmaması gerektiği ifade edilmektedir³². Yine SEGBİS uygulamasına ilişkin düzenlemenin sanığın özgür iradesiyle ifade vermesi açısından yeterli teminatı sağlamadığı, savunma hakkını koruma açısından AIHM standartlarını sağlamaktan uzak olduğu, sanığın müdafisi ile görüşmesini güvence altına almadığı, makul sürede yargılama için savunma hakkından feragat edilemeyeceği de belirtilmektedir³³.

SEGBİS uygulamasına getirilen eleştiriler yüzleştirme için de söz konusu olabilecektir. Yüzleştirme, şüpheli veya sanığın tanık ile karşı karşıya getirilmesidir.

alındığı sistemdir” şeklinde tanımlanmıştır: T.C. Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü, *Uyap Bilişim Sistemi* (Ocak 2021) 73. https://bigm.adalet.gov.tr/kitap/uyap_bilisim_sistemi_kitabi.pdf (E.T. 19.04.2025).

²⁹ Özbek, Doğan ve Bacaksız (n 10) 131

³⁰ Fahri Gökçen Taner, ‘AIHM İctihadi İşığında Türkiye’de SEGBİS Kullanımının Müdafî Yardımından Faydalanma ve Duruşmaya Etkili Katılım Hakları Bağlamında Değerlendirilmesi’ (2020) Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı Cilt III 921 https://taner.av.tr/Makaleler/pdf/AIHM_Ictihadi_Isiginda_Turkiyede_SEGBIS.pdf, (E.T. 17.04.2025).

³¹ Yerdelen (n 24) 273-275.

³² Centel ve Zafer (n 7) 815.

³³ Bkz: Taner (n 30) 927, 928.

Yüzleştirme işlemi CMK m. 52/2’de düzenlenmiştir. Buna göre, tanıklar, kovuşturma evresine kadar ancak gecikmesinde sakınca bulunan veya kimliğin belirlenmesine ilişkin hâllerde birbirleriyle ve şüpheliyle yüzleştirilebileceklerdir. Düzenleme soruşturma evresi için sınırlama getirmiş, kovuşturma evresi için herhangi bir kısıtlayıcı hükme yer vermemiştir. Bunun nedeninin sanık ile mağdur veya tanığın ilk defa duruşmada karşılaştıklarında içinde bulundukları ruh hâlinin hâkim tarafından izlenebilmesi olduğu ifade edilmektedir³⁴. Dolayısıyla kovuşturma evresinde tanık ile sanık yüzleştirilebilecektir. Eğer duruşmada SEGBİS uygulamasına gidilmişse yüzleştirme de SEGBİS aracılığıyla yapılacaktır. Dolayısıyla tanığın sanığı duruşmada bizzat görmesiyle, SEGBİS uygulaması yoluyla görmesi aynı nitelikte olmayacaktır. Yüzleştirmede görüntünün kalitesi, kameranın çözünürlüğü yapılan işlemi etkileyecektir. Ceza muhakemesinde teşhis de mümkündür. Teşhis şüpheli veya sanığın kişi olarak belirlenmesi için yapılan bir işlemdir. Ceza Muhakemesi Kanunu’nda teşhis düzenlenmemiştir. Ancak 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu (PVSK) Ek m. 6’da (f. 9 -17) teşhise (görüntüsünden ve fotoğrafından teşhise) ilişkin hükümlere yer verilmiştir³⁵. Bu düzenleme şüphelinin teşhisiyle ilgili kabul edilmiş olmakla beraber, ceza muhakemesinde hem soruşturma hem de kovuşturma aşamasında teşhis kabul edilmektedir³⁶. Ancak doktrinde duruşmada

³⁴ Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu Ceza Muhakemesi Hukuku (12. bs Seçkin Yayınevi 2024) 685, 686.

³⁵ Ek madde 6: “Polis, olaydaki failin, gözetilme alınan şüpheli ile aynı kişi olup olmadığının belirlenmesi bakımından zorunlu olması hâlinde, Cumhuriyet savcısının talimatıyla teşhis yaptırabilir.

Tanıklıktan çekinebilecek olanlar, teşhiste bulunmaya zorlanamaz.

İşleme başlanmadan önce, teşhiste bulunacak kişinin faili tarif eden beyanları tutanağa bağlanır. Teşhis işlemine tâbi tutulan kişilerin birden fazla ve aynı cinsten olması, aralarında yaş, boy, ağırlık, giyinme gibi görünüşe ilişkin hususlarda benzerlik bulunması gerekir. Teşhis için gerekli olması hâlinde, şüphelinin görünüşü ile ilgili gerekli değişiklikler yapılabilir. Teşhis işlemine tâbi tutulan kişilerin her birinde, teşhis sırasında bir numara bulundurulur.

Teşhiste bulunan kişi ile teşhis işlemine tâbi tutulan kişilerin birbirini görmemesi gerekir.

Teşhis işlemi en az iki kez tekrarlanır ve teşhiste bulunması istenen kişiye, şüphelinin teşhis edilecek kişiler arasında yer almayacağı hatırlatılır.

Teşhis işlemine tâbi tutulan kişilerin, bu işlem sırasında birlikte fotoğrafları çekilerek veya görüntüleri kayda alınarak, soruşturma dosyasına konur.

Şüphelinin fotoğrafı üzerinden de teşhis yaptırılabilir. Ancak tek bir fotoğraf veya aynı kişinin farklı fotoğrafları üzerinden teşhis yaptırılmaz. Değişik kişilerin fotoğraflarının aynı büyüklük ve özellikte olmaları gerekir. Teşhis işlemi tutanağa bağlanır”.

³⁶ “Soruşturma aşamasında eşkâl bilgilerini verdiği ve görse tanıyabileceğini beyan ettiği sanığı fotoğraflardan teşhis eden mağdurun kovuşturma aşamasında sanığı görmediğini ve teşhis işlemini polislerin % 90 bu şahıslar demeleri üzerine yaptığını beyan etmesi, soruşturma aşamasında sanığı aynı şekilde fotoğraflardan teşhis eden tanık ...’ın kovuşturma aşamasında kesin bir şekilde teşhis edemediğini beyan etmesi ve sanığın da aşamalarda tutarlı sa- vunmaları ile eylemi gerçekleştirmede beyan etmesi karşısında; sanığın beraatı yerine yetersiz gerekçe ile mahkûmiyetine karar verilmesi”, Y 17 CD, E. 2018/7208, K. 2019/8341, T. 28.05.2019; “Müştekiler ile sanığın yüz yüze getirilmesiyle müştekilere canlı teşhis yaptırılması, mümkün olmadığı takdirde sanığın teşhise elverişli fotoğrafları getirtilip müştekilere teşhis yaptırılması ve sonucuna göre sanığın hukuki durumunun belirlenmesi gerektiği gözetilmeden eksik araştırma ile yazılı şekilde hüküm kurulması”, Y 22 CD, E. 2015/5624, K. 2015/7335, T. 18.11.2015.

tek bir kişi gösterilerek bunun sanık olup olmadığının sorulmasında kanunun öngördüğü koruyucu garantilerin ortadan kalktığı, bu şekilde yapılan teşhisin birbirine benzeyen birkaç kişinin bir araya getirilerek yapılan teşhisten ispat değerinin az olduğu belirtilmektedir³⁷. Anayasa Mahkemesi SEGBİS aracılığıyla tanığın dinlendiği ve bu tanığın teşhis işlemini de yaptığı olayda hak ihlali kararı vermiştir. 62 celsede tamamlanan ilk derece yargılamasında başvuru, diğer sanıklarla birlikte savunmasının alındığı 3 ilâ 10 arası celselerde duruşmada müdafii de olmak suretiyle hazır bulunmuştur. 10. celse sonunda Mahkeme 21/11/2017 tarihinde yapılması kararlaştırılan bir sonraki celseye katılımının başvurunun İnfaz Kurumundan Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığıyla sağlanmasına karar vermiştir. 10. celse sonunda başvurunun bir sonraki celseye infaz kurumundan SEGBİS aracılığıyla katılmasına karar vermiştir. “Celse arasında Mahkeme, terör örgütü üyeliği suçundan farklı kişiler hakkında ayrı bir dosyada devam eden yargılama sırasında tanık sıfatıyla ifadesi alınan M.A.nın kendisi hakkında terör örgütünün askerî mahrem yapılanmasında yer alan mensuplarından sorumlu abi konumunda olduğu iddiasıyla yürütülen soruşturma sırasında kolluk tarafından alınan ifadesiyle M.A.ya yaptırılan fotoğraf teşhisine dair tutanağı, başvuru yönünden de anlatımlar bulunduğu gerekçesiyle dosya arasına almış ve bu kişinin 21/11/2017 tarihli celsede hazır bulunması hususunda kolluğa 2/10/2017 tarihinde yazı yazmıştır”. Yargılamanın 21/11/2017 tarihli celsesinde tanık M.A. ve başvuru müdafii hazır bulunmuş, başvurunun duruşmaya katılımı ise SEGBİS aracılığıyla sağlanmıştır. Anılan celsede M. A. nin tanık sıfatıyla ifadesi alınmıştır. Tanık bu celsede dinlenmiş ve duruşma tutanağına göre kendisine SEGBİS üzerinden gösterilen başvuru teşhis etmiştir. Başvuru ise; tanığın beyanlarını inkâr ederek tanığı tanımadığını, onun ya da başka bir örgüt mensubunun evine gitmediğini savunmuştur. Başvuru celse arasında Mahkemeye sunduğu 27/11/2017 ve 23/1/2018 tarihli dilekçelerde, duruşma sırasında tanığın kendisini başta tanıyamadığını ve mübaşir tarafından ayağa kaldırılması üzerine tanığın teşhis ettiğini ancak esasa etkili olan bu hususun duruşma tutanağında belirtilmediğini ifade ederek tutanak içeriğine itiraz etmiştir. Başvuru SEGBİS aracılığıyla katıldığı 46. celsede bağlantıda kesintiler yaşandığı için duruşmada bizzat hazır bulunmak istediğini ve önceki celse ifadesi alınan tanık M. A. ya soru sormadığını beyan etmiştir. Yargılamanın bir sonraki celsesinde yeniden SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılımı sağlanan başvuru, tanık M.A.nın beyanlarının araştırılması hususunu yinelemiş, ayrıca başvuru müdafii de tanığın ifadesinin yeniden alınmasını, ayrıca tanığın ifadesinde geçen ve başvuru teşhis etmediği söylenen diğer örgüt mensuplarının tespit edilerek bu kişilerin de tanık sıfatıyla dinlenilmelerini talep etmiştir. Bir sonraki celse sonunda ise mahkeme SEGBİS bağlantılarında kopmalar meydana geldiği ve bir sonraki celsede karar verileceği gerekçesiyle sanığın duruşmada hazır edilmesi talimatını vermiştir.

³⁷ Yenisey ve Nuhoğlu (n 34) 684.

Hüküm kesinleştikten sonra başvuru Anayasa Mahkemesinin rızasına aykırı olarak esaslı işlemlerin yapıldığı celselere katılımını SEGBİS aracılığıyla sağladığını, özellikle tanık M.A.nın ifadesinin alındığı celsede SEGBİS ile duruşmaya katılması ve tanığın bu celsede bulunacağından haberdar olmadığı için tanığı etkili şekilde sorgulayamadığını, tanığa yaptırılan teşhisin de duruşmada hazır bulunmaması nedeniyle hukuka aykırı şekilde gerçekleştirildiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Anayasa Mahkemesi ise verdiği kararda başvurunun SEGBİS aracılığıyla katıldığı celsede, tanık M.A. nın önceki beyanlarından ve duruşmada hazır edileceğinden haberdar olmadığını, tanığa SEGBİS yoluyla yaptırılan teşhis sırasında usulî hatalar yapıldığını ve savunmasını önceden hazırlayamadığını için tanığı sorgulama hakkını etkili şekilde kullanamadığını belirterek hak ihlali kararı vermiştir³⁸. Mahkeme bir başka kararında mahkemede yapılacak teşhisin önemine vurgu yapmış ve teşhisin SEGBİS aracılığıyla dahi yaptırılmamasını eleştirmiştir. Mahkeme yaptığı değerlendirmede, “Duruşma devresinde başvurularda olayları kendi bakış açısına göre anlatma ve delillerini sunma imkânı tanınmıştır. Ancak Mahkemenin 5271 sayılı Kanun’un 180. maddesinin “...tanık veya bilirkişinin aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenebilmeleri olanağının varlığı hâlinde bu yöntem uygulanarak ifade alınır.” şeklindeki (5) numaralı fıkrasına rağmen katılanlar ile H.Ç. dışındaki tanıkları Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) yoluyla neden dinlemediğine ilişkin bir bilgi ve belgeye de ulaşamamıştır. Tanıkların yazılı beyanları duruşmada okunmuş ve müdafiler istinabe yoluyla ifade alma işlemi sırasında tanıklara soru sorabilmiş ise de başvuru, istinabe yoluyla ifade veren tanıkların beyanlarının tespiti sırasında hazır bulunmadıklarından ses ve görüntü nakli yoluyla da olsa onları sorgulayamamış; sorulan sorulara verdikleri cevaplar hakkında izlenim edinme fırsatı elde edememiştir. Bu yüzden tanıkların gösterdiği reaksiyonlar konusunda Mahkemenin dikkatini çekememiş, tanıkların beyanlarının güvenilirliği test edilememiştir. Esas hakkında karar veren Mahkeme de tanıklar beyanda bulunurken gösterdikleri reaksiyonlarla ilgili olarak izlenim edinememiş, gözlem yapamamıştır. Sonuç olarak fiziksel teşhis somut olayın kendine özgü koşullarında son derece önem taşıdığı” şeklinde belirleme yapmıştır. Teşhis farklı şekilde gerçekleştirilebilmektedir (yüz yüze görüntü teşhisi, fotoğraf teşhisi, ses teşhisi, parmak izi teşhisi gibi)³⁹. Ses teşhisine ilişkin düzenleme mevzuatımızda bulunmamaktadır. Doktrinde mahkemenin canlı ses teşhisini keşif işlemi çerçevesinde veya re’sen araştırma ilkesinin gereği olarak uygulayabileceği belirtilmektedir⁴⁰. Dolayısıyla yüz yüze veya ses teşhisinde SEGBİS kullanılıyorsa

³⁸ Ahmet Tanık Aydın [2.B.], B no 2021/26906, (AYM, 18.9.2024) 4 vd.

³⁹ Bkz: Hüsnü Sefa Eryıldız ve Merve Şahin Akdemir, ‘AİHM ve Yargıtay Kararları Doğrultusunda Ceza Muhakemesi Hukukunda Bir Soruşturma Yöntemi Olarak Teşhis’ (2024) SÜHFD 32 [3] 1689-1730, 1693 vd.

⁴⁰ Centel ve Zafer (n 7) 371.

SEGBİS'e yönelik yukarıda belirtilen sakıncalar burada da karşımıza çıkacaktır. Ayrıca temel hakları ilgilendirdiği için CMK'da kovuşturma evresinde yapılacak teşhise ilişkin düzenleme getirilmesi, güvencelerin sağlanması gerekmektedir⁴¹.

SEGBİS uygulamasına ilişkin AİHM kararları da bulunmaktadır. Bu kararlar istinaf ve temyiz yargılamalarına ilişkindir. AİHM, sanığın duruşmada bizzat bulunmasının büyük bir önemi bulunduğunu, bunu hak olarak kabul ettiğini belirtmekle birlikte bunun mutlak olmadığını benimsemekte; dolayısıyla da sanığın ses ve görüntü bilişim sistemi ile duruşmalara katılmasının tek başına Sözleşme'ye aykırı nitelik taşımadığını kabul etmektedir. Ancak her bir davanın kendine özgü koşulları dikkate alındığında bu yöntemin uygulanmasının meşru bir amaç taşıması ve uygulamaya ilişkin koşulların Sözleşme'nin 6. maddesinde öngörülen savunma haklarının gereklilikleriyle uyumlu olması aranmalıdır. AİHM, kargaşanın ve suçun (örneğin suikastın) önlenmesi, mağdurun ve tanıkların yaşam, özgürlük ve güvenlik haklarının korunması ve makul sürede yargılama gibi nedenlerle hareket edildiğinde meşru amacın bulunduğunu kabul etmektedir⁴². Mahkeme ayrıca yargılama sürecinde savunmanın haklarına saygı gösterilip gösterilmediğine de bakmaktadır⁴³. Mahkemeye göre sanığa etkili müdafî yardımından yararlanma imkânı verilmelidir. Kişiyi duruşma salonundakileri görebilme ve söylenenleri duyabilme imkânı veren bir ses-görüntü sistemi bulunması ve aynı şekilde kişinin kendisinin de diğer taraflar, hâkim ve tanıklar tarafından duyulabilmesi ve görülebilmesi gerekmektedir. Teknik sorunlar sebebiyle duruşma salonu ile sanığın bulunduğu yer arasındaki ses ve görüntü bağlantısında zorluklar yaşanabilmektedir. Ancak sanığın duruşmalara ses ve görüntü bilişim sistemi yoluyla katılımının sağlanmasında savunmanın yargılamanın diğer taraflarına nazaran ciddi bir şekilde daha dezavantajlı bir konuma düşürülmediği ve Sözleşme'nin

⁴¹ Hacı Sülük ve Ömer Sülük [1. B.], B No 2021/5155 (AYM 13/3/2025) 98.

⁴² Mahkeme Asciutto/İtalya kararında da bu yöntemin uygulanmasının meşru bir amaç taşıyıp taşımadığını ve yöntemin uygulandığı koşulların savunma haklarına riayet edip etmediğini incelemiştir. Söz konusu kararda özellikle başvurunun mafya üyesi olma suçundan yargılandığı göz önüne alınmış, kaçma veya suikasta uğrama riskinin bulunması nedeniyle duruşma salonuna transferinin ağır güvenlik tedbirleri alınmasını gerektirdiğini ifade etmiş ve davanın duruşma salonunda hazır bulunan diğer tarafları ile tanıklara baskı uygulama gücünün bulunduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla Mahkeme ses ve görüntü bilişim sistemi uygulanmasının kamu düzenini koruma, tanıkların ve mağdurların güvenliğini ve özgürlüğünü sağlama, aynı zamanda yargılamayı makul sürede tamamlama gibi meşru amaçlar taşıdığı kanaatine varmıştır. Savunma hakkı çerçevesinde yaptığı incelemede ise başvurunun duruşmada hazır bulunan kişileri görme ve söylenenleri duyma imkânına sahip olduğunu, yargılamada teknik nitelikte sorunlar yaşandığı hususunda bir şikâyetin dile getirilmediğini ve ilgili mevzuata göre başvurunun müdafisinin ses ve görüntü bilişim sistemi bağlantısı kurulma odada hazır bulunma hakkına sahip olduğunu, başvurunun ses ve görüntü bilişim sistemi ile ağır ceza mahkemesi ve istinaf mahkemesindeki duruşmalara katılımının davanın diğer tarafına göre savunma açısından başvurucağı dezavantajlı duruma düşürmediğini belirtmiş ve savunma hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir. Bkz: Asciutto v İtalya, B no 35795/02 (AİHM, 27/11/2007) 63 vd.

⁴³ Marcello Viola v İtalya, B no 45106/04 (AİHM, 5.1.2007) 67-72.

6. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının özünde bulunan hak ve yetkilerini kullanma fırsatının bulunduğu durumlarda adil yargılanma hakkı ihlal edilmemiştir⁴⁴.

AİHM, sanığın bizzat duruşmada hazır olmadığı hâllerde müdafî yardımından yararlanmasına özel önem vermektedir. Sanığın avukatıyla görüşmesi için gerekli zaman ve imkânlarla sahip olması gerekliliğini kabul etmektedir. Mahkeme, aynı zamanda sanığın üçüncü bir kişinin duymayacağı bir şekilde avukatıyla görüşmesini adil yargılanma hakkının gereği olarak nitelendirmektedir. AİHM Sakhnovskiy/Rusya kararında, sanığın duruşmaya bizzat katılma talebinin kabul görmediği, ancak müdafîi talebi nedeniyle atanan müdafîsiyle duruşmadan önce on beş dakika duruşmanın yapıldığı yerdeki ses ve görüntü bilişim tekniği sistemi aracılığıyla herkesin dışarı çıkarılarak görüştürüldüğü olayda sanığın avukatıyla görüşmesinin yeterli gizliliği sağlayıp sağlamadığının şüpheli olduğunu, duruşmadan önce özel bir telefon görüşmesinin organize edebileceğini veya sanığın tutuklu bulunduğu yerde müdafîi tayin edilebileceğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir⁴⁵. Mahkeme ses ve görüntü bilişim sistemi yoluyla yapılan duruşmalarda sanığın avukatının hazır bulunmadığı hâllerde yerel mahkemenin şu hususları yerine getirmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Birincisi müdafîin hazır bulunmama nedenlerinin incelenmesi, ikincisi sanığın, yargılamaya devam etmek isteyip istemediğinin sorgulanması; üçüncüsü ise sanığın müdafîsi olmadan devam etmek istememesi hâlinde sanığa yeni bir müdafîin atanması veya duruşma tarihinin yeniden belirlenmesidir. Ses ve görüntü bilişim sistemi aracılığıyla yapılacak duruşmadan kısa bir süre önce sanığa müdafî atanmasının adli yardımın etkililiğini zayıflatabileceğini ifade etmektedir⁴⁶. Ancak Mahkeme ses ve görüntü bilişim sistemi uygulamasına yargılamanın hangi aşamasında baş vurulduğuna ve duruşmada hangi işlemlerin yapıldığına da önem vermektedir. Golubev başvurusunda başvuru duruşmada bizzat hazır bulunma talebinde bu-

⁴⁴ Mahkeme kararında sanığın, duruşma salonunda bulunan müdafîi ile üçüncü kişiler tarafından dinlenilmeden görüşme hakkının ihlal edildiğine ilişkin bir veri olmadığını, başvuranın ya da avukatının ses veya görüntü sorunlarına ilişkin hususları temyiz yargılamasının hiçbir aşamasında gündeme getirmediğine vurgu yapmıştır: Marcello Viola v İtalya, no 45106/04 (AİHM, 5.1.2007) 73-77. “Bununla birlikte video konferans uygulaması, diğer hususların yanında tutuklu veya hükümlülerin ceza infaz kurumundan duruşma salonuna transferleri nedeniyle oluşan gecikmelerin azaltılması ve yargılamaların hızlandırılması amacını taşımaktadır (Marcello Viola v İtalya, B no 45106/04 (AİHM, 5.1.2007) 70). Bu nitelikteki imkânlarla başvurmak bizzat duruşmada hazır bulunma hakkının amaçlarıyla çelişmemektedir. Fakat tutuklunun veya hükümlünün yargılama sürecini takip edebilmesi, duruşmada dinlenen insanları görebilmesi ve sarf edilen ifadelerden haberdar olabilmesi, ayrıca kendisinin de mahkeme, tanıklar ve diğer ilgililer tarafından görülmesinin ve dinlenilmesinin teknik engeller bulunmaksızın garanti edilmesi gerekir”, Y 3 CD, E. 2022/2090, K. 2024/7637 T. 04.06.2024

⁴⁵ Sakhnovskiy v Rusya, B no 21272/03 (AİHM, 02.11.2010) 103 vd.

⁴⁶ Dmitry Gurin, ‘Çevrimiçi Duruşmalar; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Perspektifi’, <https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/552/dosya/cevrimici-durusma-aihm-perspektifi-dmitry-gurin04-01-202112-04.pdf> (E.T. 15.07.2025).

lunmamış ve iki avukatının katıldığı duruşmanın yapıldığı ses ve görüntü bilişim sistemi kullanılmasına itiraz etmemiştir. Ancak “başvurucu temyiz incelemesi aşamasında gerçekleşen duruşmaya bizzat katılamamasından ve avukatlarıyla serbestçe görüşmemesinden yakınmış, fakat İHAM bir dizi faktörü dikkate alarak yargılamanın bir bütün olarak adil/dürüst olduğuna karar vermiştir (Golubev/ Rusya, B. No: 26260/02, 09/11/2006, kabul edilemezlik kararı). İHAM; başvurunun duruşmada hazır bulunma yönünde bir talepte bulunmadığını ve video konferans yöntemine itiraz etmediğini, başvurunun duruşmada iki avukatla temsil edildiğini, her ne kadar duruşma esnasında avukatları ile özel bir şekilde görüşmemesi nedeniyle iddia makamı karşısında zayıf konumda kaldığı düşünülse de, başvurunun duruşma öncesinde avukatları ile özel ortamda görüşme ve avukatlarından birisinin video konferans sırasında yanında bulunmasını isteme hakkına sahip olduğunu, bir an için başvurunun duruşmada hazır bulunma hakkından feragat etmediği düşünülse bile, somut vakadaki temyiz duruşmasında yeni bir delilin incelenmediğini, mevcut deliller ışığında tarafların iddia ve savunmalarının dinlendiğini, başvurunun söz alabildiğini ve soru sorabildiğini, duruşmaya etkin bir şekilde katılmasını engelleyecek herhangi bir sorun yaşanmadığını kaydederek, başvurunun şikayetini dayanaktan yoksun bulmuştur”⁴⁷.

B. SANIĞIN SEGBİS YOLUYLA DURUŞMAYA KATILMASININ ŞARTLARI

Sanığın duruşmada hazır olması esas olduğundan CMK’nın 196. maddesinin 4. fıkrası, SEGBİS uygulaması yoluyla sanığın duruşmaya katılmasını belirli şartlarla sınırlamıştır. Maddeye göre SEGBİS yoluyla sanığın duruşmaya katılması mahkemenin zorunlu gördüğü durumlarda mümkündür⁴⁸. Zorunluluğun olmadığı durumlarda SEGBİS uygulamasına başvurulmaması gerekmektedir. Mahkemenin kararında SEGBİS uygulamasının neden zorunlu görüldüğünün, neden sanığın duruşmada hazır bulunma talebinin kabul edilmediğinin gösterilmesi gerekmektedir. Zorunlu görülme, sanığın duruşmada bulunmasını engelleyen veya zorlayıcı nitelikteki nedenleri ifade etmektedir⁴⁹. Örneğin mağdurların ve tanıkların sağlığının, özgürlüğünün ve güvenliğinin korunması, sanığın kaçma ve suikasta uğrama riski, şiddet olayları, kamu düzeni, güvenlik riski, terör, örgüt, bulaşıcı hastalık ve toplum sağlığı, fiziksel veya ruhsal hastalık, sanığın duruşmaya getirilme imkânının olmaması, doğal afet, olağanüstü durum gibi nedenler zorunlu görülme kapsamında görülebilir.

⁴⁷ Ersan Şen, Erkan Duymaz, ‘SEGBİS’in Genel Uygulamaya Dönüşmesi Sorunu ve AYM’nin Tutumu’, <https://sen.av.tr/tr/makale/segbisin-genel-uygulamaya-donusmesi-sorunu-ve-aymnin-tutumu> (E.T. 15.07.2025)

⁴⁸ Zorunlu gördüğü ifadesinin belirsiz olup, SEGBİS usulünün uygulanmasının tamamen hâkim ya da mahkemenin takdirine bıraktığına ilişkin olarak bkz: Özбек, Doğan ve Bacaksız, (n 10) 131.

⁴⁹ S.Ö. [GK], B no 2020/38783 (AYM, 4/7/2024), 6, Hasan Tahsin Gökcan Karşıoy Gerekçesi.

CMK'nın 196. maddesinde belirtilen düzenlemede kural bu olmakla beraber, uygulanması için bazı hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir. Sanığın duruşmada bizzat hazır bulunmayı talep etmemiş olduğu veya SEGBİS yöntemiyle dinlenilmesine itiraz etmemiş olduğu hâllerde zorunluluk olmasa bile sanık SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılabilmektedir. Bu hâlde sanığın duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ettiği kabul edilmektedir⁵⁰. Yargıtay kararlarında da SEGBİS uygulamasına zorunlu görülen hâllerde başvurulması gerektiği kabul edilmekte ancak sanığın SEGBİS uygulamasına itiraz etmediği, zımnen kabul ettiği hâllerde de SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılmasının hukuka aykırı olmadığı ifade edilmektedir. Ancak bunun için SEGBİS uygulamasının silahların eşitliği ve adil yargılanma ilkesi çerçevesinde sanığın savunmasında zafiyet oluşturmaması gerekir. Yargıtay'a göre, *"duruşmalarda zorunluluk nedeni gösterilmeden SEGBİS vasıtasıyla, sanığın müdafî huzurunda savunmasının alındığı görülmüş ise de sanığın yargılamanın hiçbir aşamasında itiraz etmeyerek zımnen kabul etmiş olması, bu yöntemle savunmasının alınmasının, silahların eşitliği ve yargılama ilkesi çerçevesinde savunmasında zafiyet yaratmadığı anlaşılmakla sanık ve müdafisinin temyiz sebepleri yerinde görülmemiş... hükmünde hukuka aykırılık tespit edilmemiştir"*⁵¹.

⁵⁰ S.Ö. [GK], B No 2020/38783 (AYM 4/7/2024). Söz konusu karara konu olan olayda başvuru, infaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokma suçundan yargılanmış ve mahkûm olmuştur. İlk derece mahkemesinde yapılan yargılama iki celsede tamamlanmıştır. Yargılamanın ilk celsesine başvuru SEGBİS'le bağlantı sağlanamaması nedeniyle hazır edilememiştir. Sonraki celseye ise tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumundan SEGBİS aracılığıyla katılmıştır. Söz konusu celseye SEGBİS aracılığı ile katılan başvurunun SEGBİS bağlantısında sorun yaşamadığı, tüm bu süreçte duruşmalara bizzat katılmayı talep etmediği kararda belirtilmiştir. Başvuru, istinaf dilekçesinde diğer nedenlerin yanında duruşmalara bizzat katılamaması nedeniyle savunma hakkının kısıtlandığını belirterek hükmün bozulmasını talep etmiştir. Hükmü, kanun yolu denetiminden geçerek kesinleşmiştir. Anayasa Mahkemesi ise, *"Somut olayda duruşma hazırlığı işlemleri kapsamında Mahkemece düzenlenen Tensip Tutanağı'nda başvurunun duruşmada SEGBİS aracılığıyla hazır edilmesine karar verilmiştir. Mahkeme, duruşmanın SEGBİS aracılığıyla yapılacağı hususunu da içeren Tensip Tutanağı'nı başvuruca tebliğ etmiştir. Yargılamanın 16/1/2020 tarihli ilk celsesinde SEGBİS bağlantısının sağlanamaması nedeniyle başvuru duruşmada hazır edilememiş, Mahkeme bir sonraki celsede başvurunun yine SEGBİS aracılığıyla hazır edilmesine karar vermiştir. Başvuru, duruşmanın 10/3/2020 tarihli ikinci celsesine SEGBİS aracılığıyla katılmış, celsede başvurunun sorgusu yapılmış ve SEGBİS bağlantısında ses ve görüntü kalitesiyle ilgili sorun yaşandığına ilişkin bir iddia ve itiraza duruşma tutanakları ve başvuru formunda yer verilmemiştir. Ayrıca başvurunun celsede veya celse aralarında duruşmalara bizzat katılmayı talep ettiğine dair bilgi ya da belge de bulunmadığı görülmüştür. Tüm bu hususlar bir arada değerlendirildiğinde somut olayda yukarıda anılan kararlarda yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığı ve başvurunun duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin feragat etme iradesini zımnen ortaya koyduğu sonucuna ulaşılmıştır. 19. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir"* şeklinde değerlendirme yapmıştır.

⁵¹ Y 10 CD, E. 2024/8762 K. 2025/339, T. 13.1.2025. Aynı yönde Y 8 CD, E. 2024/1195, K. 2024/9312 T. 04.12.2024; Y 3 CD, E. 2022/3836, K. 2024/12875 T. 31.10.2024. *"Sanığın Tercüman aracılığıyla*

Sanığın duruşmada hazır bulunma hakkından feragati açıkça veya örtülü olabilmektedir. Her iki durumda da feragatin tereddüde yer vermeyecek şekilde açık olması gerekmektedir⁵². Ayrıca sanığın duruşmada hazır bulunma hakkından feragat etmesini meşru olmaktan çıkaran üstün bir kamu yararının bulunmaması (kamu yararına aykırılık taşımaması) gerekir. Duruşmada hazır bulunma hakkından feragat için sanığa bu haktan vazgeçmesiyle orantılı asgari güvencelerin de sağlanması zorunludur. Bunun yanında örtülü feragatin geçerli olabilmesi için sanığın feragatin sonuçlarını makul olarak öngörebileceğinin ortaya konulması gerekmektedir. Yargı organlarının bu konuda varsayıma dayalı bir değerlendirme yapmaları kabul edilmemektedir. Adil yargılanma hakkı güvencelerinden feragat iradesi, bunu gösteren olguların bulunmasından veya suç isnadı altındaki kişinin tutum ve davranışlarından anlaşılabilmektedir⁵³. Sanığın duruşmadan feragat

segbis sistemi üzerinden savunma vermeye rızasının olduğu beyan etmesi üzerine savunmasının alınmasının, sanığın tercümanın bulunduğu celse de esas hakkındaki mütalaaya karşı diyecekleri ve son sözü sorulduğundan savunma hakkının kısıtlanmadığı, gerekçenin somut olay ve olgularla örtüşür şekilde sanığın mahkûmiyetine ilişkin gerekçenin yerinde olduğu anlaşılmakla; sanık ve müdafinin temyiz sebepleri yerinde görülmemiş, hükümler açıklanan gerekçeler, tüm dosya kapsamına göre usul ve yasaya uygun bulunarak, aşağıda belirtilenler dışında hükümden hukuka aykırılık tespit edilmemiştir” Y 10 CD, E. 2022/12136, K. 2024/19980 T. 10.06.2024. “pandemi döneminde SEGBİS marifetiyle savunmasının alınmasına rıza gösteren sanığın savunma hakkının kısıtlanmadığı ve etkin pişmanlık konusunda sanığın temyiz aşamasında gönderdiği dilekçesinde uyuşturucuyu aldığını belirttiği ... hakkında sanık ya da müdafii tarafından delilleriyle birlikte suç duyurusunda bulunulması ve adı geçen kişilerin dava açılıp mahkûm”, Y 8 CD, E. 2024/1099, K. 2024/4233 T. 16.05.2024.

⁵² “Somut olayda başvuru savunmasının alındığı, esas hakkındaki mütalaanın sunulduğu ve hükmün kurulduğu celselerde hazır bulunmuş (bkz. §§ 4, 12), tanık M.A.nın ifadesinin alındığı 21/11/2017 tarihli celse ile sonraki iki celseye SEGBİS aracılığı ile katılmıştır (bkz. §§ 5-6, 9-10). Başvurucunun doğrudan duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ettiğine dair bir beyanı bulunmamaktadır. Dahası başvuru 21/11/2017 tarihinden sonraki celsede de SEGBİS bağlantısında kesintiler olması nedeniyle duruşmaya bizzat katılmak istediğini dile getirmişti (bkz. § 10). Bu çerçevede duruşmada hazır bulunma hakkından açık bir şekilde feragat etmeyen başvuru zımnen feragat iradesinin ortaya konulduğunu gösteren somut olguların varlığından söz etmek de mümkün gözükmemektedir” Ahmet Tarık Aydın [2.B.], B no 2021/26906, (AYM, 18.09.2024) 25.

⁵³ Anayasa Mahkemesi Kararları: Şehrihan Çoban [GK], B no 2017/22672 (AYM, 6/2/2020) 95; Emrah Yayla [GK], B no: 2017/38732 (AYM, 6/2/2020) 75; S.Ö. [GK], B no 2020/38783 (AYM, 4/7/2024) 16; Ansar Onat [2.B.], B no 2019/14515, (AYM, 15/6/2022) 21. “Somut olayda, başvuru doğrudan duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ettiğine dair bir beyanı bulunmama ise de istemine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmalara katılmak zorunda bırakıldığını söylemek de mümkün gözükmemektedir. Zira duruşmalara SEGBİS aracılığı ile katıldığı sırada başvuru, bu duruma yönelik herhangi bir itiraz ileri sürmemiştir. Yine yargılamaya uzaktan katılım sürecinde ses ve görüntü kalitesiyle ilgili sorun yaşandığına ilişkin bir iddia ve itiraza duruşma tutanakları ve başvuru formunda yer verilmemiştir. Başvurucunun duruşmalara bizzat katılma talebini celse aralarında Mahkemeye iletmemiş olması da dikkate alındığında söz konusu hakka ilişkin feragat etme iradesini zımnen ortaya koyduğu açıktır. Ayrıca başvuru SEGBİS aracılığı ile duruşmaya katılımının sonuçlarını makul olarak öngörebilecek durumda olmadığına dair somut bir veri bulunmadığı gibi duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ile ilgili asgari usul güvencelerinin kendisine sağlanmadığına yönelik bir iddiası da başvuru formuna yansımamıştır. Buna ek olarak başvuru duruşmada hazır bulunma hakkından feragat etme iradesini gösterdiğine ilişkin kabulü meşru olmaktan çıkaracak üstün bir kamu yararının mevcut olduğundan söz etmek de

etmesine rağmen belirtilen hususlara aykırılık varsa feragat geçerli olmayacak; sanığın duruşmada hazır olması söz konusu olacaktır⁵⁴.

Sanık SEGBİS yoluyla duruşmaya katılmayı kabul etmemişse veya itiraz etmişse kural olarak duruşmada bulunma isteğine imkân tanınması, SEGBİS ile duruşmaya katılmaya zorlanmaması gerekir. Yargıtay'a göre, "AİHS, Anayasa ve kanunlarımıza göre; hak ve özgürlüklerin asıl, kısıtlamaların istisna olduğu, kısıtlamaların zorunlu hâllerde ve kanunla getirilebildiği, bu çerçevede yüz yüzelik ve silahların eşitliği ilkeleri ile adil yargılanma hakkının gereği olarak sanığın yargılandığı mahkemenin huzurunda bizzat savunma yapmak istemesi hâlinde buna imkân tanınması, SEGBİS ile savunma yapmaya zorlanmaması; savunma hakkı ve yüz yüzelik ilkesinin gereği olduğu gözetilerek, yargılamanın yapıldığı ilden farklı bir yerde tutuklu olan ve her aşamada mahkeme huzurunda savunmasını yapmak isteyen ayrıca bunu temyiz nedeni yapan sanığın bu yöndeki talepleri hakkında herhangi bir karar verilmeden SEGBİS yöntemiyle dinlenilmesine devam edilmesinin savunma hakkını ihlal edecek nitelikte olması nedeniyle yasal ve yeterli bulunmadığından yargılamanın sanık hazır bulundurulmaksızın SEGBİS yöntemiyle savunması alınıp son sözü sorulmak suretiyle tamamlanıp 5271 sayılı Kanun'un 289 uncu maddesinin birinci fıkrasının (h) bendi kapsamında aynı Kanun'un 196 ncı maddesinin dördüncü fıkrasına muhalefet edilerek savunma hakkının kısıtlanması, Kanuna aykırı"⁵⁵dir.

-somut olayın koşullarında- mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla başvurusunun duruşmada hazır bulunma hakkına bir müdahalede bulunulmadığı sonucuna varılmıştır", Ansar Onat [2.B.], B no 2019/14515 (AYM, 15/6/2022) 21, 23.

⁵⁴ "Her ne kadar başvuru, 11/6/2019 tarihli celsede duruşmaya katılımının rızasına aykırı olarak SEGBİS aracılığıyla sağlanması şeklinde gelişen fiili durum karşısında bu şekilde de savunma yapabileceğini beyan etmişse de başvuru müdafinin başvurusunun duruşmada bizzat hazır bulundurulması yönündeki talebini Mahkemeye ilettiği ve bu husustaki itirazların kanun yolu başvuru dilekçelerinde de ileri sürüldüğü dikkate alındığında başvurusunun açık bir şekilde duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ettiğini söylemek de mümkün gözükmemektedir", Burhan Kaya [2.B.], B no 2021/36153 (AYM, 18/7/2024) 43.

⁵⁵ Y 3 CD, E. 2024/5473 K. 2024/8943 T. 2.7.2024; "...ısrarla duruşmalara katılmak isteyen sanığın bizzat mahkeme huzurunda ve müdafii yardımından istifade ile savunmasının alınması ve duruşmalara katılımının sağlanabilmesi için ertelenmesi yerine, SEGBİS ile savunma yapmaya zorlanmak suretiyle yargılamaya devam edilmesi ve mahkûmiyet kararı verilmesi, bozmayı gerektirmiş...". Y 6 CD, E. 2021/12028, K. 2021/9993, T. 27.05.2021; "AİHS, Anayasa ve kanunlarımıza göre; hak ve özgürlüklerin asıl, kısıtlamaların istisna olduğu, kısıtlamaların zorunlu hâllerde ve kanunla getirilebildiği bu çerçevede yüz yüzelik ve silahların eşitliği ilkeleri ile adil yargılanma hakkının gereği olarak sanığın yargılandığı mahkemenin huzurunda bizzat savunma yapmak istemesi hâlinde buna imkân tanınması, SEGBİS ile savunma yapmaya zorlanmaması; savunma hakkı ve yüz yüzelik ilkesinin gereği olduğu gözetilerek, yargılamanın yapıldığı ilden farklı bir yerde tutuklu olan, her aşamada mahkeme huzurunda savunmasını yapmak isteyen ve esas hakkındaki mütalaya karşı son savunması SEGBİS ile alınan, ayrıca bunu temyiz nedeni yapan sanığın bu yöndeki taleplerinin yerinde olmayan gerekçe ile reddine karar verilerek SEGBİS yöntemiyle dinlenilmesine devam edilmesinin savunma hakkını ihlal edecek nitelikte olması nedeniyle yasal ve yeterli bulunmadığından yargılamanın sanık hazır bulundurulmaksızın SEGBİS yöntemiyle birleşen iddianamelere ilişkin savunması alınıp son sözü sorulmak suretiyle tamamlanıp 5271 sayılı Kanun'un 289 uncu maddesinin

Sanık duruşmada bizzat hazır bulunmayı talep etmesine rağmen SEGBİS aracılığıyla duruşmalara katılmasında zorunluluk görülürse CMK m. 196/4'ün uygulanması mümkündür. Bu hâlde mahkemenin SEGBİS yoluyla duruşmaya katılımının neden zorunlu olduğunu, duruşmada bizzat hazır bulunmayı imkânsız hâle getiren veya büyük ölçüde zorlaştıran koşulların neler olduğunu kararında göstermesi gerekmektedir⁵⁶. Ayrıca duruşmada hazır bulunmak isteyen tarafın bu talebinin karşılanması için alternatif tedbirlerin uygulanabilirliğinin de göz önünde tutulması şarttır. Eğer sanık hazır olmaksızın duruşma yapılmışsa sanığın duruşmaya katılmasını mümkün kılmayan olaya özgü koşulların varlığının gösterilmesi ve yeni bir duruşma günü verilmesi dâhil başka alternatiflerin sonuçsuz kaldığının ortaya koyulması gerekmektedir⁵⁷. Anayasa Mahkemesi, aynı şehirdeki infaz kurumunda kalan kişinin duruşmada bizzat bulunma talebinin reddedilerek duruşmaya SEGBİS ile devam edildiği olayda adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini kabul etmiştir. Mahkemeye göre, “Hâkimliğin yukarıda aktarılan gerekçesi aslında başvurusunun duruşmada bulunma talebinin somut yargılamayla bağlantılı olmayan genel bir sebeple ve kategorik olarak reddedil-

birinci fıkrasının (h) bendi kapsamında aynı Kanun'un 196 ncı maddesinin dördüncü fıkrasına muhalefet edilerek savunma hakkının kısıtlanması, Kanuna aykırı”, Y 3 CD, E. 2021/11970, K. 2024/4976 T. 3.4.2024. Aynı yönde Y 3 CD, E. 2021/20669, K. 2024/584 T. 16.01.2024. “sanık ...'in Yargıtay 1. Ceza Dairesinin 13.12.2017 tarihli ve 2017/1916 Esas, 2017/5104 Karar sayılı bozma kararını müteakip yakalandığında SEGBİS yoluyla savunmalarının alınmasının ardından sanık müdafince 05.10.2022 tarihinde havale edilerek dosyasına konulan aynı tarihli dilekçesi ile sanığın bizzat mahkemede hazır edilmesini talep ederek SEGBİS yoluyla savunma ve son sözünün sorulmasına itiraz ettiği hâlde, karar duruşmasında hazır bulundurulmaksızın yazılı şekilde SEGBİS sistemi ile duruşmaya katılımı sağlanarak mahkûmiyet hükmü kurulması suretiyle, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (Ludi/İsviçre, B. No: 12433/86, 15/06/1992 P. 49/50; Artico/İtalya, B. No: 6694/74, 13/5/1980 P. 33...../İtalya, B. No: 56581/00, 1/3/2006 P. 81) kararlarında da belirtildiği üzere savunma hakları kısıtlanarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin “Adil yargılanma hakkı” başlıklı 6. maddesine, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın “Hak arama hürriyeti” başlıklı 36. maddesi ile 5271 sayılı CMK'nin 193. maddesine muhalefet edilmesi, hukuka aykırı bulunmuştur”, Y 1 CD, E. 2023/1760, K. 2023/5997, T. 09.10.2023.

⁵⁶ “SEGBİS'in kullanılması yoluyla duruşmaya katılmanın duruşmada bizzat hazır bulunmaya göre kişilere kendilerini yargı makamları önünde sözlü olarak ifade etme ve yargılamaya sürecine aktif olarak katılım sağlama yönünden daha sınırlı bir menfaat sağladığı da göz ardı edilmemelidir. Bu durumda kişinin duruşmada bizzat hazır bulunma hakkına belirli ölçüde sınırlama getiren bir uygulama olan SEGBİS vasıtasıyla duruşmaya katılımının neden gerekli olduğu derece mahkemelerince gösterilmelidir. Bu gerekliliğin ortaya konulması bağlamında, kişilerin duruşmada bizzat hazır bulunmayı talep etmelerine rağmen SEGBİS yoluyla katılımlarının neden yeterli görüldüğünün ve duruşmada bizzat hazır bulunmayı imkânsız hâle getiren veya büyük ölçüde zorlaştıran koşulların neler olduğunun ifade edilmesi gerekir. Bu çerçevede talepte bulunan kişilerin duruşmada bizzat hazır bulunmasına imkân sağlayan alternatif tedbirlerin uygulanabilirliğinin hatırdta tutulması önemlidir. Duruşmada bizzat hazır bulunmanın önemine istinaden kanun koyucu da 5271 sayılı Kanun'un uygulandığı durumlarda hâkim veya mahkemenin ancak zorunlu gördüğü durumlarda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle duruşmalara katılma karar verilebileceğini düzenlemiştir”, Emrah Yayla [GK], B no 2017/38732 (AYM, 6/2/2020) 73.

⁵⁷ Şehrihan Çoban [GK], B no 2017/22672 (AYM, 6/2/2020) 93. Anayasa Mahkemesi incelemeyi, elverişlilik, gereklilik ve orantılılık açısından yapmaktadır.

diğini göstermektedir. Anılan gerekçe her durumda duruşmada bulunma talebinin reddedilmesi gerektiğini belirtmektedir. Somut olayda başvurunun duruşmaya katılması yönünde hiçbir çaba gösterilmemiş, aynı şehir merkezinde bulunan bir ceza infaz kurumundan duruşmaya katılamamanın niçin gerekli görüldüğü açıklanmamıştır. Bu çerçevede Hâkimlikçe hiçbir alternatif değerlendirilmeden ve olaya özgü somut gerekçeler de sunulmadan -genel ve kategorik bir yaklaşımla- başvurunun duruşmada hazır bulunma talepleri reddedilmiştir. Uyuşmazlığın bizzat duruşmada bulunmayı gerektiren bir nitelik taşıyıp taşımadığı hususunda Hâkimlikçe herhangi bir değerlendirme yapılmadan genel ve kategorik bir sebeple başvurunun yokluğunda duruşma yapılması ve duruşmada hazır bulunma hakkına müdahale için en uygun aracın seçilmemesi müdahalenin gerekli olmadığı sonucuna yol açmıştır”⁵⁸.

Hürriyeti bağlayıcı ceza gerektiren suçlara ilişkin duruşmada, hükmü değiş-tirebilecek nitelikteki değerlendirmelerin veya başka esaslı işlemlerin yapıldığı aşamalarda sanığın duruşmada hazır bulunması esastır. İlk ve son savunmanın yapıldığı, esasa ilişkin delillerin ortaya konulduğu oturumlarda kural olarak sanığın hazır bulunması gerekmektedir. Anayasa Mahkemesi verdiği bir kararda, “21/11/2017 tarihine kadar yapılan celselerde bizzat hazır bulundurulan başvurunun 21/11/2017 tarihli celsede hangi nedenle SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılımının sağlanmasına karar verildiğinin ortaya konulmaması ve bu celsede mahkûmiyet kararında belirleyici delil olarak değerlendirilen tanık M. A. nın beyanının alınmasına dair esaslı işlemin yapılması nedeniyle müdahalenin gerekli olmadığı değerlendirilmiştir. Başvurunun bir sonraki celsede bağlantılarda kesinti olması nedeniyle duruşmaya bizzat katılmak istediğini dile getirmesi ve Mahkemenin de sonradan benzer nedenle sanıkların duruşmaya katılımlarının SEGBİS ile sağlanmasından vazgeçmesi, başvurunun tanık M. A. nın ifadesinin alındığı ve kendisinin SEGBİS yoluyla katıldığı oturumda, bu tanığın önceki beyanlarından ve duruşmada hazır edileceğinden haberdar olmadığına, tanığa SEGBİS yoluyla yaptırılan teşhis sırasında usulî hatalar yapıldığına ve savunmasını önceden hazırlayamadığı için tanığı sorgulama hakkını etkili şekilde kullanamadığına ilişkin itirazlarını sonraki celselerin yanı sıra istinaf ve temyiz dilekçelerinde de dile getirmesi dikkate alındığında yukarıda anılan kararlarda yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir” şeklinde belirleme yapmıştır⁵⁹. Ancak belirtilen hâllerde de zorunlu görülmek şartıyla sanık SEGBİS yoluyla duruşmaya katılabilir. Bu hâlde mahkemenin zorunlu gördüğü durumu yukarıda belirtilen şartlar çerçevesinde kararında göstermesi, alternatif tedbirlerin sonuçsuz

⁵⁸ Emrah Yayla (2) [2.B.], B no: 2017/34742 (AYM, 13/10/2020) 35.

⁵⁹ Ahmet Tanık Aydın [2. B.], B no 2021/26906 (AYM, 18/09/2024) 28.

kaldığını ortaya koyması gerekir⁶⁰. Ayrıca sanık açıkça SEGBİS uygulamasını kabul etmişse kendisi duruşmada hazır olmaksızın bu işlemlerin SEGBİS yoluyla yapılması mümkündür. Yargıtay da verdiği kararlarda yapılan belirlemeler şeklinde karar vermektedir: “Yargılama aşamasında Manisa T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olarak bulunan sanık hakkında, sanık müdafî tarafından huzurda dinlenilmesini talep edilmesine rağmen, hükümden önce 25.08.2017 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 694 sayılı KHK’nın 147 nci maddesiyle değiştirilen ve 08.03.2018 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 7078 sayılı Kanun’un 142. maddesi ile de kanunlaştırılan CMK’nın 196/4 üncü maddesinde öngörülen zorunluluk hâlinin ne olduğu belirtilmeden mahkeme salonunda hazır bulundurulmayıp SEGBİS yöntemiyle esas hakkındaki savunması ve son sözü sorulmak suretiyle yargılamanın tamamlanıp CMK’nın 289/1-h maddesi kapsamında aynı Kanunun 196/4 üncü maddesine muhalefet edilerek savunma hakkının kısıtlanması suretiyle hüküm kurulması” bozmayı gerektirmiştir⁶¹.

Pandemi döneminde SEGBİS uygulaması için zorunlu neden olarak Covid-19 tedbirleri gösterilmiştir⁶²: “sanıkların bizzat duruşmada hazır bulundurulması

⁶⁰ Y 3 CD, E. 2022/2090, K. 2024/7637 T. 04.06.2024; Y 3 CD, E. 2022/3691, K. 2024/11856 T. 21.10.2024. “101. İlk oturumda bizzat hazır bulundurularak sonraki oturumlarda sesli ve görüntülü iletişim tekniği kullanılmak suretiyle duruşmaya katılımı sağlanmaya çalışılan, ancak değişik tarihlerde yazılı dilekçelerle duruşmalara bizzat katılmak istediğini ısrarla belirten başvurunun yokluğunda Cumhuriyet savcısı esas hakkındaki görüşünü bildirmiş ve Mahkemece hüküm verilmiştir. Diğer bir ifadeyle Mahkeme esas hakkındaki mütalaanın okunduğu ve başvuru hakkında hüküm verildiği, yani esaslı işlemlerin yapıldığı oturumlara başvurunun katılma taleplerini reddetmiştir. İlk derece mahkemesinin güvenlik gerekçesi makul görülmele birlikte örneğin duruşmanın daha uygun başka bir günde yapılabilmesi önünde herhangi bir engel olup olmadığı araştırılmamıştır. Başvurunun duruşmaya katılmasını mümkün kılmayan olaya özgü koşulların varlığı gösterilmemiş ve yeni bir duruşma günü verilmesi dâhil başka alternatiflerin de sonuçsuz kaldığı ortaya konulmamıştır. Başvurucu anılan hakkından feragat de etmemiştir. Mahkemenin, başvurunun duruşmaya katılmasını sağlamak için herhangi bir alternatif yöntemi denemeden ve bunun mümkün olmayıp SEGBİS yönteminin kullanılmasının zorunlu olduğunu göstermeden başvurunun talebini reddettiği görülmektedir. 102. Bu çerçevede derece mahkemelerince diğer alternatifler değerlendirilmeden ve olaya özgü somut gerekçeler sunulmadan doğrudan başvurunun duruşmada hazır bulunma talebinin reddedilmesi, en uygun aracın seçilmemesi sebebiyle müdahalenin gerekli olmadığı sonucuna yol açmaktadır. Dolayısıyla başvurunun esas hakkında işlemlerin yapıldığı duruşmada hazır bulunma talebinin reddedilmesinin zorunlu olduğu derece mahkemelerince somut bir biçimde ortaya konulmadığı için müdahalenin gerekli olmadığı sonucuna varılmıştır”: Emrah Yayla [GK], B no 2017/38732 (AYM, 6/2/2020) 71.

⁶¹ Y 3 CD, E. 2022/3691, K. 2024/11856 T. 21.10.2024. Aynı yönde Y 3 CD, E. 2022/484, K. 2024/3678 T. 12.03.2024; Y 3 CD, E. 2023/12097, K. 2024/3381 T. 06.03.2024; Y 3 CD, E. 2021/20116, K. 2024/1952 T. 13.02.2024; Y 3 CD, E. 2023/18438, K. 2024/3126 T. 06.02.2024; Y 3 CD, E. 2021/7431, K. 2023/10215 T. 04.12.2023; Y 3 CD, E. 2021/2265, K. 2023/7102 T. 11.10.2023; Y 3 CD, E. 2021/4374, K. 2023/7330 T. 03.10.2023; Y 3 CD, E. 2021/3852, K. 2023/4510 T. 21.06.2023; Y 3 CD, E. 2021/18736, K. 2023/4577 T. 20.06.2023; Y 3 CD, E. 2021/16260, K. 2023/4308 T. 14.06.2023.

⁶² SEGBİS’in pandemi döneminde uygulanmasına ilişkin olarak bkz.: Ramadan Sanıvar, ‘Ceza Muhakemesinde SEGBİS (Video Konferans Yönteminin) Kullanılması (Duruşmalarda Sesli ve Görüntülü Bilişim Sistemi/Segbis Dönemi) ve Covid 19 (Koronavirüs) Pandemisi Sürecinde

yerine SEGBİS sistemi üzerinden hazır edilmek suretiyle kovuşturma yapılarak hüküm verilmesi eleştirilmiş ancak Covid-19 tedbirleri kapsamında sanıkların duruşmada bizzat hazır bulundurulmasının kişi ve kamu sağlığı üzerinde yaratacağı olumsuz etkiler ve 5271 sayılı Kanun'un 196'ncı maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında oluşan zorunluluk hâli dikkate alınarak" mahkeme kararı usul ve yasaya uygun bulunarak, hüküm onanmıştır⁶³. "Yargılamanın birinci ve ikinci celsesinde SEGBİS ile kendisini rahat ifade edemediğini beyan eden ve Mahkeme huzuruna getirilmek istenen sanık için ilgili Ceza İnfaz Kurumuna yazılan müzekkere sonrası sanığın yeniden SEGBİS ortamında hazır edildiği, bu kez sanık ve müdafisinin savunmalarını yaparak bu hususta itiraz ileri sürmedikleri, hüküm celsesinde Mahkeme huzurunda hazır edilmesine karar verilen sanığın Covid-19 temaslı olması nedeniyle 27.02.2022-10.03.2022 tarihleri arasında hazır edilmesinin risk teşkil etmesi nedeniyle SEGBİS vasıtası ile hazır edildiği anlaşılmış olup yargılamanın yapıldığı zaman diliminin Covid-19 salgınına ilişkin tedbirlerin uygulandığı bir süreç olduğu, sanığın savunmasının tespit edildiği 11.11.2021 tarihli celsede savunmasının tespit yöntemine ilişkin gerek sanığın gerekse müdafisinin itirazı bulunmadığı, sanığın SEGBİS üzerinde detaylı savunmasının alındığı ve savunma hakkının kısıtlanmadığı anlaşılmış olup Tebliğnamenin bu husustaki bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir"⁶⁴. Pandemi döneminde sanığın talebine uygun olarak duruşmada hazır edilmesi sağlanarak duruşmanın yapılması da söz konusu olmuştur⁶⁵.

Sanığın duruşmalara SEGBİS aracılığıyla katılımına karar verilmesi hâlinde sanığın duruşmada hazır bulunmamasının adil yargılamaya bir bütün hâlinde zarar verip vermediğine bakılmaktadır. Bu çerçevede SEGBİS yoluyla duruşmaya katılan sanığın diğer tarafça ileri sürülen görüşler ve kanıtlar hakkında bilgi sahibi olup olamadığı veya bunlara yorum yapıp yapamadığı, dezavantajlı duruma düşürülmeksizin davaya etkili katılımının sağlanmasında makul bir fırsata sahip olup olmadığı, yokluğunda gerçekleştirilen işlemin sanığın duruşmada fiziken hazır bu-

Uygulanabilirliği İle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM'in) Segbis Uygulamasına İlişkin Yaklaşımı: Adil Yargılama Hakkı Çerçevesinde Marcello/İtalya İçtihat Kararı Işığında Belirlenen Kriterler' (2021) 18 [2] Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1618 vd.

⁶³ Y 10 CD, E. 2022/470 K. 2023/11470 T. 21.12.2023.

⁶⁴ Y 1 CD, E. 2022/9623, K. 2023/6921 T. 09.11.2023. Aynı yönde bkz.: Y 10 CD, E. 2021/9432, K. 2023/711 T. 07.02.2023; Y 10 CD, E. 2021/5999, K. 2023/248 T. 16.01.2023. "4. "pandemi döneminde SEGBİS marifetiyle savunmasının alınmasına rıza gösteren sanığın savunma hakkının kısıtlanmadığı ve etkin pişmanlık konusunda sanığın temyiz aşamasında gönderdiği dilekçesinde uyuşturucuyu aldığını belirttiği ... hakkında sanık ya da müdafii tarafından delilleriyle birlikte suç duyurusunda bulunulması ve adı geçen kişilerin dava açılıp mahkûm", Y 8 CD, E. 2024/1099, K. 2024/4233 T. 16.05.2024.

⁶⁵ Pandemi döneminde uygulama için bkz.: Mehmet Çatlı ve Elifsu Beyza Demir, 'Pandemi Döneminde Sanığın Duruşmada Hazır Bulunması ve SEGBİS' (2021) 3 [2] Bilişim Hukuku Dergisi 254 vd.

lunmasını gerektiren bir işlem olup olmadığı değerlendirilmelidir⁶⁶. Değerlendirme yapılırken sanığın kendini savunma imkânına sahip olması, duruşma sürecine etkin bir şekilde katılması, sanığın duruşma salonundakileri net bir biçimde görebilmesi, söylenenleri duyabilmesi, herhangi bir sınırlama olmadan savunmasını yapabilmesi ve karşı tarafa soru yöneltebilmesi ve müdafî yardımından yararlanma imkânına sahip olması önem taşımaktadır⁶⁷. Bu anlamda müdafîin sanığa hukuki yardımda bulunması, müdafîin duruşma salonunda bulunması, sanığın yanında olmaması hâlinde ise sanığın müdafîisi ile üçüncü kişiler tarafından dinlenilmeden görüşme hakkına sahip olması gerekmektedir. Uygulamada teknik nedenlerden kaynaklanan sıkıntıların yaşandığı, görüşmelerde kesintilerin bulunduğu bazen de hâkimin duruşma bitmeden SEGBİS uygulamasına son verdiğinin görüldüğü, bu anlamda uygulamanın dezavantajlarının bulunduğu ifade edilmektedir⁶⁸.

CMK'nın 196. maddesinin 4. fıkrası, daha önce de belirtildiği gibi SEGBİS uygulaması için herhangi bir suç sınırlaması veya ceza belirlemesi yapmamıştır. Ancak SEGBİS uygulaması yoluna giderken üstün kamu yararı olup olmadığı veya hapis cezası gerektiren suçlara ilişkin duruşma olup olmadığı (hükmü değiştirebilecek nitelikteki değerlendirmelerin veya başka esaslı işlemlerin yapıp yapılmadığı) dikkate alınacaktır. Anayasa Mahkemesi de cezanın ağırlığına bakmaktadır. Mahkeme müebbet hapis cezası verilmesi söz konusu olan yargılamayla ilgili olarak, “suç tipi için kanunda belirlenen cezanın ağırlığı arttıkça duruşmada hazır bulunarak savunma yapmanın da öneminin artacağı hususunda tartışma bulunmamaktadır. Buna göre başvurucuya isnat edilen suçun cezasının müebbet hapis cezası olması ve başvurucunun bu suçtan 25 yıl hapis cezasıyla cezalandırıldığı dikkate alındığında bizzat duruşmada hazır bulunmak suretiyle savunma yapma yönündeki talebinin önem arz ettiği vurgulanmalıdır” şeklinde değerlendirme yapmıştır⁶⁹.

CMK'nın 196. maddesinin 4. fıkrası gereğince SEGBİS uygulaması için sanığın yurt içinde bulunması gerekmektedir. Yurt içinde bulunan sanığın SEGBİS uygulaması yoluyla duruşmalara katılması 4. fıkra gereğince aranmıştır. Bunun nedeni ceza muhakemesi hukukunda sanığın duruşmada hazır bulunmasının asıl olarak kabul edilmesidir. Hatta failin Türkiye’de bulunması kovuşturma şartı olarak

⁶⁶ Şehrihan Çoban [GK], B no 2017/22672 (AYM, 6/2/2020) 94; Y 3 CD, E. 2022/2090, K. 2024/7637 T. 04.06.2024; Y 3 CD, E. 2022/3691, K. 2024/11856 T. 21.10.2024.

⁶⁷ Ömer Yılmaz, ‘Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında SEGBİS’ <https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/9052023125709omer.pdf>, (E.T. 15.07.2025) 26.

⁶⁸ Özbek, Doğan ve Bacaksız, (n 10) 131. Doktrinde bazı yazarlar da sanığın mahkeme salonunda yapılan yargılamayı düzenli bir şekilde takip edemediğini, SEGBİS’de yaşanan teknik sorunların duruşmanın ertelenmesine neden olduğunu, bunun da makul sürede yargılanma hakkının ihlal edilmesine yol açtığını belirtmektedirler: Ahmet Mert Duygun ve Özgün Özyüksel, ‘SEGBİS Yolu ile Yapılan Ceza Yargılamasının Adil Yargılanma Hakkını İhlal Etmesi Meselesi: Suçluların İadesine İlişkin Bir Federal Alman Anayasa Mahkemesi Kararının Tekrar Akla Getirdikleri’ (2025) 83 [1] Ankara Barosu Dergisi 511.

⁶⁹ Burhan Kaya [2.B.], B no 2021/36153 (AYM, 18/7/2024) 44.

kabul edilmektedir. Yargıtay bu şart gerçekleşmeden düzenlenen iddianamenin iadesini hukuka uygun kabul etmektedir: “Ancak TCK’nın 12/2. maddesinde açıkça düzenlendiği üzere, 13 üncü maddede yazılı suçlar dışında, Türk kanunlarına göre aşağı sınırı en az bir yıl hapis cezasını gerektiren bir suçu yabancı ülkede, Türk vatandaşı aleyhine işleyen yabancı uyruklu şahsın yargılana-bilmesi için, failin Türkiye’de bulunması ve bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması gerekmektedir...Bu hususlar kovuşturma şartı olduğundan bu şart gerçekleşmeden kamu davası açılmamalıdır. Sonuç olarak, yurtdışında suç işleyen şüphelinin dava açıldığı dönem itibariyle Türkiye’de olmadığı, hakkında bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilip verilmediğinin araştırılmadığı ve yetki konusunda CMK’nın 14. maddesinin değerlendirilmediği belirlendiğinden, iddianamenin kovuşturma şartının oluşmadığı gerekçesiyle iadesi kararının hukuka uygun olması karşısında, kanun yararına bozma isteminin reddine karar verilmiştir”⁷⁰. Ancak doktrinde bazı yazarlar sanığın hazır bulunmasını yargılama şartı olarak kabul etmektedirler⁷¹. Kanun koyucu her iki görüşü de karşılayacak bir belirleme yapmıştır. Yurt dışında bulunan sanıklar için CMK m. 196/4 değil, uluslararası adli yardımlaşma hükümleri çerçevesinde hareket edilecektir. Ceza Muhakemesinde Ses ve Görüntü Bilişim Sisteminin Kullanılması Hakkında Yönetmelik’in 11. maddesine göre uluslararası karşılıklı adli yardımlaşma çerçevesinde SEGBİS kullanılabilir. Dinlemenin ne şekilde yapılacağı ve ücret konusu, taraflar arasındaki mutabakatla sağlanacaktır. SEGBİS ile adli yardımlaşma talepleri için sesli ve görüntülü iletişim tekniğinin uygulanması talebi örneğinin doldurulması gerekmektedir. Bu örnek doldurulduktan sonra bakanlık (Adalet Bakanlığı) aracılığıyla SEGBİS gerçekleştirilmektedir.

SEGBİS uygulamasında başka bir yerde bulunan sanığın yanında hâkim veya savcının bulunması da mümkündür. Buna ilişkin CMK’da bir hüküm bulunmamakla beraber, SEGBİS Yönetmeliği’nin 18. maddesinde düzenleme yer almaktadır. Yönetmeliğin 18. maddesine göre, SEGBİS ile dinlemeyi talep eden Cumhuriyet savcılığı, hâkim ve mahkeme dinleme sırasında dinlenecek kişinin bulunduğu yerde Cumhuriyet savcısı veya hâkimin hazır bulunmasını talep edebilmektedir. Düzenleme gereğince bunu ancak SEGBİS uygulamasını isteyen makam talep edecek olup zorunlu değildir. Savunma makamının böyle bir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla konumuz açısından hüküm değerlendirildiğinde SEGBİS aracılığıyla duruşmada dinlenen sanığın yanında mahkemenin istemesi hâlinde hâkim bulunabilecektir. Savunma makamının böyle bir yetkisi yoksa da sanığın müdafisi dinleme sırasında bir sorun yaşanacağını düşünüyorsa dinlemeyi talep eden mahkemeden sanığın yanında bir hâkimin bulunmasını isteyebilecektir. Mahkeme de bu isteği yerinde görürse sanığın yanında hâkimin bulunması noktasında talepte bulunabilecektir. Her ne kadar doktrinde sanığın özgür iradesiyle

⁷⁰ Y 4 CD, E. 2014/35158, K. 2015/27194, T. 16.04.2015.

⁷¹ Bahri Öztürk ve diğerleri, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Güncellenmiş 18. bs Seçkin Yayınevi 2024) 70.

ifade vermesinin önemli olduğu, dolayısıyla da CMK m. 196/4 hükmünün sanığın cezaevi görevlileriyle problem yaşadığı hâllerde özgür iradeyle ifade verme açısından yeterli teminatı sağlamadığı belirtilmekteyse de⁷² Yönetmeliğin 18. maddesi bu konuda mahkeme aracılığıyla gereken korumayı sağlayacaktır.

SEGBİS aracılığıyla sanığın dinlenmesinin söz konusu olduğu hâlde kişiye bilgi verilmesi gerekmektedir. Yönetmeliği 19. maddesinde, “İlgililere görüntü ve ses kaydının yapılacağı konusunda bilgi verilir” hükmüyle bu husus açıkça ifade edilmiştir. Düzenlemeyle kişinin ses ve görüntüsü kişisel veri olduğu için sanığa veya dinlenecek kişiye bilgi verilmesi kabul edilmiştir. Ancak 19. maddede ilgililerin rızasının alınması gerektiği kabul edilmemiştir. Rızalarının alınmasının kabul edilmemesi Kişisel Verilerin Korunması Kanununun 5., 6. ve 28. maddelerinden kaynaklanmaktadır. Kanunun 5. ve 6. maddesinde, kanunlarda açıkça öngörülen hâllerde kişinin rızasının aranmayacağı belirtilmektedir. CMK’nın 196/4’te SEGBİS uygulamasına açıkça yer verildiği için rıza gerekmemektedir. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’nun 28. maddesinde ise, kişisel verilerin soruşturma, kovuşturma, yargılama veya infaz işlemlerine ilişkin olarak yargı makamları veya infaz mercileri tarafından işlenmesi hâlinde kanun hükümlerinin uygulanmayacağı hükmüne bağlanmaktadır. Dolayısıyla duruşmada SEGBİS uygulaması duruşma işlemi, yani kovuşturma işlemi olduğundan Kişisel Verilerin Korunması Kanunu’nun rızaya ilişkin hükümlerine ve diğer hükümlerine tabi değildir. Bunun dışında sanık açısından bilgi verilmesi kişisel veri olmanın dışında da önem taşımaktadır. Bu düzenleme sanık açısından oldukça önemlidir. Zira sanığın susma hakkı bulunduğundan, ceza muhakemesi işlemlerine aktif katılma zorunluluğu olmadığından bilgi verilmeden yapılacak bir SEGBİS uygulaması hukuka aykırılık taşıyacaktır.

C. ESAS HAKKINDA MÜTALAADA VE SON SÖZÜN SANIĞA VERİLMESİNDE SEGBİS

1. Esas Hakkındaki Mütalaa ve SEGBİS

CMK’nın 216. maddesine göre, deliller ortaya koyulduktan sonra deliller ile ilgili tartışmaya geçilmektedir. Delillerle ilgili tartışmada söz, sırasıyla katılana veya vekiline, Cumhuriyet savcısına, sanığa ve müdafisine veya kanunî temsilcisine verilmektedir. Cumhuriyet savcısı, katılan veya vekili sanığın, müdafinin veya kanunî temsilcisinin açıklamalarına; sanık ve müdafisi ya da kanunî temsilcisi de Cumhuriyet savcısının ve katılanın veya vekilinin açıklamalarına cevap verebilmektedir.

Düzenlemeden de anlaşıldığı gibi, CMK’nın 216. maddesinde açıkça Cumhuriyet savcısının esas hakkında mütalaa vereceğine ilişkin bir belirleme yer al-

⁷² Taner (n 30) 927.

mamaktadır⁷³. Ancak CMK m. 216 gereğince Cumhuriyet savcısının görüşünün alınması esas hakkında mütalaa niteliğinde değerlendirilmektedir. Esas hakkındaki mütalaa ifadesi CMK’da sadece tercüman bulundurulacak hâllere ilişkin Kanunun 202. maddesinin 4. fıkrasında geçmektedir. CMK’nın 216. madde düzenlemesinde esas hakkındaki mütalaanın nasıl olacağına ilişkin bir tespit de yer almamaktadır. Uygulamada ceza muhakemesi kurallarının her konuyu ayrıntısıyla düzenlemesi beklenmediğinden kişi hak ve özgürlüklerine aykırı olmamak ve kanunun ruhuna uygun olmak şartıyla yorum ve kıyas yapılması kabul edildiğinden Cumhuriyet savcısının esas hakkında mütalaada bulunması gerektiği ifade edilmektedir⁷⁴. Dolayısıyla uygulamada Cumhuriyet savcısının esas hakkında mütalaa vermesi kabul edilmekte ve Cumhuriyet savcısının görüşünün mahkûmiyet yönünde olması durumunda, uygulanması talep edilen yasa ve maddelerinin de açıkça mütalaada belirtilmesi istenmektedir⁷⁵. Aksine uygulama savunma hakkının kısıtlanması anlamı taşıyacaktır⁷⁶. Cumhuriyet savcısı esas hakkındaki mütalaasında sanığın cezalandırılmasını düşünüyorsa daha önceki mütalaaları cezalandırma isteği şeklinde nitelendirilmemektedir. Doktrinde bazı yazarlar tarafından sanığa son sözü sorulmadan önce müdafîye otomatik olarak söz verilmeyeceği, onun istemesi gerektiği ifade edilmektedir⁷⁷.

Delillerin tartışılmasının kabul edilmesinin nedeni hükmün kolektif verilmesini sağlamaktır. Dolayısıyla da delillerin ortaya koyulmasından sonra iddia ve savunma makamına söz verilmektedir. Böylece uyumsuzluğu çözecek yargılama makamına ışık tutmak üzere hükmün nasıl olması gerektiği konusunda taraflara mütalaalarını bildirmelerine imkân tanınmaktadır⁷⁸. Cumhuriyet savcısı tarafından uyumsuzluk konusu olayla ilgili son görüşünü bildirmesi, esas hakkında mütalaayı oluşturmaktadır. Cumhuriyet savcısı birden fazla görüş sunabilir. Bu görüşlerinde değişikliğe gidebilir. Dolayısıyla en son yaptığı belirleme esas hakkındaki mütalaasını oluşturacaktır.

⁷³ Esas hakkında mütalaa için bkz: Ersan Şen ve Tamer Berk Bayraklı, ‘Esas Hakkında Mütalaa’, <https://sen.av.tr/tr/makale/esas-hakkinda-mutalaa> (E.T. 18.04.2025)

⁷⁴ CGK, E. 2022/612, K. 2023/216, T. 12.04.2023. Aynı yönde CGK, E. 2022/470, K. 2023/243, T. 03.05.2023; CGK, E. 2023/76, K. 2023/658, T. 13.12.2023. Aynı şekilde Centel ve Zafer (n 7) 837.

⁷⁵ CGK, E. 2022/470, K. 2023/243, T. 03.05.2023; CGK, E. 2023/76 K. 2023/658, T. 13.12.2023.

⁷⁶ “Cumhuriyet savcısının esas hakkındaki mütalaasını yargılama konusu olan tüm suçlar yönünden açıklaması ve bu mütalaanın mahkûmiyet yönünde olması durumunda uygulanması talep edilen kanun ve maddelerini de kapsamı zorunlu kabul edildiğinden, Cumhuriyet savcısının sanığın da bulunduğu 28.05.2015 tarihli celsede esas hakkında mütalaa olarak açıkladığı ancak yukarıda izah edildiği şekilde suç isimleri ve uygulanması istenen kanun maddelerini içermeyen mütalaasıyla birlikte sanığın son savunması alınarak mahkûmiyet hükmü kurulması suretiyle savunma hakkının kısıtlanması” Y 16 CD, E. 2017/2491, K. 2017/5658, T. 20.12.2017.

⁷⁷ Yenisey ve Nuhoğlu, (n 34) 802, 804.

⁷⁸ Yenisey ve Nuhoğlu, (n 34) 802.

Yukarıda yapılan belirlemelerden sonra esas hakkındaki mütalaayı, Cumhuriyet savcısının delillerin tartışılmasından ve sanığa son söz verilmeden önce uyuşmazlık konusu olayla ilgili son görüşünü ifade etmesi şeklinde tanımlayabiliriz. Cumhuriyet savcısı mütalaasında uyuşmazlığın hem maddi yönüyle hem de hukuki yönüyle görüşünü açıklayacaktır. Cumhuriyet savcısının, esasa ilişkin görüşünü anlaşılır ve açık bir biçimde belirtmesi gerekir. Zira sanığın sağlıklı bir savunma yapabilmesi ancak sağlıklı bir iddia ile mümkün olabilir⁷⁹. Cumhuriyet savcısının önceki karar gibi hüküm kurulmasını istemesi, kovuşturma aşamasında yeni deliller ortaya çıkmasına, delillerin tartışılmasına rağmen iddianamenin aynısının esas hakkındaki mütalaa olarak ifade edilmesi usulüne uygun esas hakkındaki mütalaa niteliğinde değildir⁸⁰.

Cumhuriyet savcısının esas hakkında mütalaada bulunması CMK m. 216'da zorunlu olarak kabul edilmemiştir. Ancak uygulamada duruşmaya katılan savcının esas hakkında mütalaa vermesi zorunlu olarak nitelendirilmektedir. Eğer Cumhuriyet savcısı esas hakkında mütalaada bulunmak istemiyorsa hükmün kolektifliğini sağlamak için başka Cumhuriyet savcısının duruşmaya katılarak ondan mütalaa alınması gerektiği kabul edilmektedir. Yargıtay'a göre, "diğer ilgililerin bir şey söylemeksizin işi mahkemenin kararına terk etmeleri mümkün görülebilmekle beraber, savcı bakımından böyle bir şey söz konusu olamaz; savcı her hâlde en son iddialarını söylemelidir. Bu itibarla, savcılık talep veya iddia durumunda olduğu konularda keyfiyeti hâkime (veya hâkimin takdirine) bıraktığını beyan ile yetinemez... Savcının esas hakkındaki mütalâasının alınması mecburî olmakla beraber, yargıcın bu ödevini yerine getirmekten kaçınan savcıyı zorlamak yetkisi bulunmadığından, bu gibi hâllerde son kararın esas hakkındaki mütalâa alınmadan verilebilmesi de kabul edilmektedir. Ancak böyle bir durum ceza muhakemesi hükmünün kolektif olmasına engel teşkil edeceğinden, yargıç veya mahkeme başkanı hiç olmazsa makamın başı olan savcıya müracaat edebilmeli ve esas hakkındaki mütalâasını vermeyi reddeden yardımcı yerine bir başkasının duruşmaya çıkarılmasını talep edebilmelidir..."⁸¹. Doktrinde bazı yazarlar tarafından Yargıtay gibi belirleme yapılmakta ve Cumhuriyet savcısının esas hakkındaki mütalaa vermesinin zorunlu olduğu kabul edilmektedir⁸². Diğer ilgililerin bir şey söylemeksizin işi mahkemenin kararına terk etmeleri mümkün kabul edilirken savcı bakımından böyle bir şeyin mümkün olamayacağı, savcının herhâlde en son iddialarını söylemesi gerektiği benimsenmektedir. Bu nedenle de savcılığın

⁷⁹ Centel ve Zafer, (n 7) 837.

⁸⁰ Centel ve Zafer (n 7) 838, dipnot 157. Cumhuriyet savcısının mütalaasını değiştirmesine ilişkin olarak bkz.: Ersan Şen, Ali Kemal Yıldız, 'Cumhuriyet Savcısının Mütalaasını Değiştirmesi Mümkün müdür?', <https://www.hukukihaber.net/cumhuriyet-savcisinin-mutalaasini-degistirmesi-mumkun-mudur>. (E.T. 18.04.2025).

⁸¹ CGK, E. 2022/612, K. 2023/216 T. 12.04.2023.

⁸² Yener Ünver ve Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (23 bs Adalet Yayınevi 2024) 670; Centel ve Zafer, (n 7) 838.

talep veya iddia durumunda olduğu konularda keyfiyeti hâkime bırakamayacağı belirtilmektedir⁸³. Biz de Yargıtay ve son görüşe katılıyoruz. Duruşma aşamasında da iddianame geçerli olduğundan (hüküm iddianamede gösterilen fiil ve fail hakkında verilmesinden hareketle) Cumhuriyet savcısı da duruşmaya katılarak deliller hakkında bilgi sahibi olduğundan Cumhuriyet savcısının iddianamedeki görüşte ısrar edip etmediğinin belirlenmesi gerekir. Ayrıca esas hakkındaki mütalaasının alınmasından sonra CMK'nın 216. maddesi gereğince sıralama gözetilerek taraflara söz hakkı tanınacağından, Cumhuriyet savcısının, davanın esasına ilişkin görüşü alınmadan sanığa esas hakkında savunma yapma imkânının tanınması veya tanınmaması savunma hakkının kısıtlanması sonucunu doğuracaktır⁸⁴.

Cumhuriyet savcısının esas hakkındaki mütalaasını hükmün bozulmasından sonra tekrar yapılan yargılamada da vermesi gerekmektedir. Cumhuriyet savcısının görüşünün sorulmadan yargılamanın bitirilmesi hukuka aykırılık olarak nitelendirilmektedir⁸⁵.

Yukarıda yapılan belirlemelerden sonra sanığın SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılmasının söz konusu olduğu hâllerde de Cumhuriyet savcısının esas hakkındaki mütalaasını vermesi daha sonra son sözün sanığa verilmesi gerekmektedir. Cumhuriyet savcısının esas hakkında mütalaa vermemesi, sanığa SEGBİS aracılığıyla son sözü sorulsa bile hukuka kesin aykırılık teşkil edecektir. Esas hakkında mütalaada bulunulması hâlinde adil yargılanma hakkının ihlal edilmemesi için sanığın Cumhuriyet savcısı tarafından ileri sürdüğü görüş hakkında bilgi sahibi olması, bunlara karşı diyeceğinin sorulması, yorum yapma imkânının tanınması, dezavantajlı duruma düşürülmeksizin davaya etkili katılımının sağlanması gerekmektedir. Bu anlamda sanık ve müdafisine Cumhuriyet savcısının esas hakkındaki mütalaasına karşı savunma yapabilmeleri için süre verilmesi gerekmektedir⁸⁶.

⁸³ Centel ve Zafer (n 7) 838.

⁸⁴ “Cumhuriyet savcısının esas hakkındaki mütalaasının alınmasından sonra yine CMK'nın 216. maddesinde yer alan sıralama gözetilerek taraflara söz hakkı tanınacağından, Cumhuriyet savcısının, davanın esasına ilişkin görüşü alınmaksızın ve hazır bulunan sanığa esas hakkında savunma yapma imkânı tanınmaksızın hüküm kurulması, ceza muhakemesinde sanığın en önemli haklarından biri olan savunma hakkının kısıtlanması sonucunu doğuracaktır” ...Bozma üzerine yapılan yargılamanın 15.10.2020 tarihli oturumunda, Cumhuriyet savcısı tarafından bozma ilamına karşı beyan edilen “Usul ve yasaya uygun Yargıtay bozma ilamına uyulsun” şeklindeki sözlerin esas hakkında mütalaa olarak geçerli ve yeterli kabul edilmesi olanağı bulunmadığı, ... Cumhuriyet savcısına esas hakkındaki mütalaasının sorulmamasının, hazır edilen sanık ve müdafisine esas hakkında savunma yapma ve son sözü söyleme hakkı verilmeksizin direnme kararı verilerek önceki hükmün kurulmasının CMK'nın 216. maddesine açıkça aykırılık oluşturduğu ve savunma hakkının kısıtlandığı kabul edilmelidir”, CGK, E. 2022/612, K. 2023/216 T. 12.04.2023,.

⁸⁵ Bkz: Centel ve Zafer (n 7) 837, dipnot 153. “Bozma üzerine yapılan yargılamanın 15.10.2020 tarihli celse oturumunda, Cumhuriyet savcısı tarafından bozma ilamına karşı ileri sürülen; “önceki kararda ısrar edilmesi ve direnilmesi” şeklindeki düşüncenin esas hakkında mütalaa olarak geçerli ve yeterli kabul edilmesi olanağı bulunmadığı”, CGK, E. 2022/470, K. 2023/243, T. 03.05.2023.

⁸⁶ Doktrinde bu sürenin iki haftadan daha az olmaması gerektiği belirtilmektedir: Dülger ve Taşkın (n 18) 748, 749.

2. Son Sözün Sanığa Verilmesi ve SEGBİS

CMK'nın 216. maddesinin 3. fıkrasına göre, hükümden önce son sözün sanığa verilmesi gerekmektedir. Bu aşamada zorunlu müdafinin hazır bulunmaması hükmün açıklanmasına engel teşkil etmemektedir⁸⁷. Düzenlemedeki ikinci cümle 25.08.2017 tarihli ve 30165 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 694 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmündeki Kararname'nin 148. maddesi ile üçüncü fıkraya "Bu aşamada zorunlu müdafinin hazır bulunmaması hükmün açıklanmasına engel teşkil etmez" hükmü olarak eklenmiştir.

CMK'nın 216. maddesinin 3. fıkrasına göre hüküm kurulmadan önce mutlaka son sözün sanığa verilmesi gerekmektedir. Sanığın savunma hakkı açısından önemli görüldüğünden kanunda açıkça öngörülmüştür. Yargıtay'a göre sanığa son sözün verilmesi hükmü silahların eşitliği ve suçsuzluk karinesi ilkelerinin gereği olarak düzenlenmiştir⁸⁸. Dolayısıyla tartışma bölümünü içeren duruşmanın muhakkak son sözü ile bitmesi ve hâkimler son sözün etkisine yenileri katılmadan kararlarını vermeleri gerekmektedir. Sanık son savunmasında yeni bir delilin ortaya koyulmasını istemişse ve bu istek mahkeme tarafından kabul edilmişse tartışma bölümünün tekrarlanması veya tekrar iddia ve savunma makamına son söz sorulduğunda yine son sözün sanığa verilmesi gerekmektedir⁸⁹.

Sanık son savunmasını kendisini daha iyi ifade edebileceğini beyan ettiği başka bir dilde yapmak istediğinde tercüman yardımıyla yararlanabilmektedir. Bu durumda tercüme hizmetleri, adli yargı adalet komisyonlarınca her yıl düzenlenen listeden sanığın seçeceği tercüman tarafından yerine getirilecektir (CMK m. 202).

Daha önce de belirtildiği gibi, sanığın ilk ve son savunmasının kural olarak sanığın bizzat hazır bulunduğu duruşmada alınması gerekmele birlikte zorunlu görülen hâllerde veya sanığın açık kabulünün söz konusu olduğu hâllerde SEGBİS uygulaması yoluna da gidilmektedir. Sanığa son sözün verilmesi kural olduğundan SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılan hâllerde sanığa son sözün mutlaka verilmesi gerekir.

Sanığa son sözün verilmesi kuralı ilk derece mahkemelerinde yapılan yargılamalarda uygulanması gerektiği gibi bozmadan sonra başlayan yargılamalarda da uygulanmalıdır. Son sözün sanığa verilmesi kuralına uyulmaması, sanığın savunma hakkının sınırlandırılmasına neden olacağı gibi CMK'nın 216. maddesinin üçüncü fıkrasına da açıkça aykırılık teşkil edecektir. Dolayısıyla da sanığa son sözün verilmemesi hukuka kesin aykırılık (mutlak bozma sebebi) teşkil edecektir⁹⁰.

⁸⁷ Zorunlu müdafii ile ihtiyari müdafii arasında bu şekilde ayırım yapılması doktrinde eleştirilmektedir: Yenisey ve Nuhoglu (n 34) 804.

⁸⁸ CGK, E. 2023/516, K. 2023/693, T. 26.12.2023.

⁸⁹ Yenisey ve Nuhoglu (n 34) 802, 803; CGK, E. 2020/129, K. 2020/230, T. 28.05.2020.

⁹⁰ Yenisey ve Nuhoglu (n 34) 804.

CMK'nın 307. maddesine göre, Yargıtay'dan verilen bozma kararı üzerine davaya yeniden bakacak bölge adliye veya ilk derece mahkemesinin bozmaya karşı diyeceklerini ilgililere sorması gerekmektedir. Bozmaya karşı diyecekleri yukarıda belirtilen şartlar çerçevesinde SEGBİS aracılığıyla da sorulabilecektir. Sanık SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılmışsa bozmaya karşı diyeceklerinin sorulması gerekmektedir. Aksine uygulama hukuka aykırılık teşkil edecektir. Bozma kararından sonra yargılamaya devam olunduğundan, dava henüz sonuçlanmamış bulunduğu, son sözün sanığa verilmesi kuralı, bozmadan sonra başlayan yargılamalarda da kamu davasının kesintisizliği ve sürekliliği ilkesinin doğal bir sonucu olarak aynen geçerlidir⁹¹. Yargıtay'a göre, "savunma hakkı ile yakından ilgili olan son sözün sanığa ait bulunduğu ilişkin usul kuralı emredici nitelikte olup bu kurala uyulmaması kanuna mutlak aykırılık oluşturmaktadır... ayrıca duruşmada SEGBİS yoluyla hazır edilen sanık ve duruşma salonundaki müdafisine esasa ilişkin savunma imkânı tanınmadan ve sanığa son sözü sorulmadan duruşmaya son verilip direnmeye konu hükmün kurulduğu anlaşılan dosyada; Cumhuriyet savcısına esas hakkındaki mütalaa'nın sorulmamasının, hazır edilen sanık ve müdafisine esas hakkında savunma yapma ve son sözü söyleme hakkı verilmeksizin direnme kararı verilerek önceki hükmün kurulmasının CMK'nın 216. maddesine açıkça aykırılık oluşturduğu ve savunma hakkının kısıtlandığı kabul edilmelidir. Savunma hakkının kısıtlanması sonucunu doğuran bu usûle aykırılıklar nedeniyle İlk Derece Mahkemesinin direnme kararına konu hükmünün diğer yönleri incelenmeksizin bozulmasına karar verilmelidir"⁹².

D. BÖLGE ADLİYE MAHKEMESİ İNCELEMESİNDE SEGBİS

Sanığın bölge adliye mahkemesinde yapılan duruşmalarda da hazır bulunması söz konusudur. Ancak CMK'nın 282. maddesine göre, "Sanık, müdafii, katılan ve vekilinin davetiye tebliğ edilmesine rağmen duruşmaya gelmemesi hâlinde duruşmaya devam edilerek sanığın sorgu tutanakları anlatılmak suretiyle dava yokluklarında" bitirilebilmektedir. Dolayısıyla bu hükme göre sanığın davetiye tebliğ edilmesine rağmen duruşmaya gelmemesi hâlinde duruşmaya devam edilerek dava yokluğunda bitirilebilecektir. Yapılan bu düzenlemeyle sanığa kendisini savunma imkânının tanındığı, ancak sanığın duruşmaya gelmemek suretiyle bu hakkı kullanmak istemediği hâllerde yargılamanın kanun yolu aşaması olması nedeniyle sanığın mutlaka duruşmada dinlenmesinin gerekmediği ortaya konmuştur.

AİHM'e göre olayın sadece hukuki boyutunun ele alındığı (temyiz gibi) kanun yollarında sanığın sorgusunun zorunlu olmadığı; ancak özellikle hem maddi boyutun ele alındığı hem de ayrıca bir mahkûmiyet hükmünün kurulabildiği kanun yolu incelemelerinde, delillerin doğrudan değerlendirmeye alınıp sanığın dinlenmesi gerekmektedir. Ancak mahkemeye göre kanun yolu mahkemesinin hem maddi yönden

⁹¹ CGK, E. 2022/470, K. 2023/243, T. 03.05.2023.

⁹² CGK, E. 2022/470, K. 2023/243, T. 03.05.2023; CGK, E. 2022/612, K. 2023/216, T. 12.04.2023.

hem de hukuki yönden inceleme yaptığı hâllerde bile Sözleşme'nin 6. maddesi her zaman kamuya açık duruşma yapılmasını ve sanığın duruşmaya şahsen katılma hakkı verilmesini düzenlememektedir⁹³. Doktrindeki bazı yazarlar ise, istinaf yargılamasında da sanığın sorgusunun yapılması gerektiğini, sanığın sorgulanmadan mahkûmiyet kararının verilemeyeceğini (CMK m. 193/2) ifade etmektedirler⁹⁴.

Bölge adliye mahkemelerinde yapılan yargılamalarda sanık duruşmaya katılmaktan feragat edebilir. Sanığın duruşmaya bizzat katılmaktan feragat etmesi hâlinde sanık duruşmaya SEGBİS aracılığıyla da katılabilecektir⁹⁵. CMK'nın 282.

⁹³ Marcello Viola v İtalya, B no 45106/04 (AİHM, 5.1.2007) 56. “Uyumsuzluk konusu olayda, Marcello Viola, 2. derece (second set) istinaf yargılaması sırasında yapılan duruşmalara (appeal hearings), rızası olmaksızın ses ve görüntü bilişim sistemi kullanılmak suretiyle katılma imkânı bulabilmiş, tutuklu bulunduğu hapishaneden duruşma salonuna getirilmemiştir. İstinaf mahkemesi tarafından bu şekilde yapılan yargılama sonucu verilen hükme karşı temyize başvuran Viola'nın bu başvurusu da reddedilmiştir. Viola bunun üzerine AİHM'ye başvurmuştur. İtalyan devleti savunmasında ses ve görüntü bilişim sistemi ile sanığın yargılamaya etkin katılımının sağlandığını ileri sürmüştür. Ayrıca sanığın yakın tarihlerde farklı mahkemelerde davaları bulunmaktadır. Bu bağlamda ses ve görüntü bilişim sisteminin kullanımı zaruret arz etmektedir. Bunun yanında sanıkla müdafî arasında başka birisinin dinleme olanağı bulunmayan özel bir hat ile duruşma sırasında iletişim kurabilme imkânı vardır. Bir başka deyişle istinaf duruşması sırasında duruşma salonunda bulunan müdafî ile Viola, 3. kişilerin dinleyemeyeceği biçimde iletişim kurabilmiştir. Ayrıca müdafî, duruşma sırasında, duruşmaya başka bir avukat gönderip, kendisi sanığın yanında bulunma imkânına da sahiptir. Davada ayrıca AİHM, olayın sadece hukuki boyutunun ele alındığı (temyiz gibi) kanun yollarında sanığın sorgusunun zorunlu olmadığı; ancak özellikle hem maddi boyutun ele alındığı hem de ayrıca bir mahkûmiyet hükmünün kurulabildiği kanun yolu incelemelerinde, delillerin doğrudan değerlendirmeye alınıp sanığın dinlenmesi gerektiğine ilişkin tespitlerde bulunmuştur. Sonuçta ise AİHM, sanığın ulusal mahkemeler nezdinde ses ve görüntü bilişim sisteminin iyi, çalışmadığına ilişkin bir şikâyetle bulunmaması, müdafî ile mahrem şekilde görüşme olanağının bulunması, ayrıca müdafîin sanığın yanında bulunmasına imkân tanınması gibi hususları göz önünde bulundurarak adil yargılanma hakkının ihlal edilmediğine hükmetmiştir. Bu bağlamda AİHM'ye göre istinaf yargılamalarındaki sorguda, SEGBİS türü sistemlerin kullanılabilmesi mümkündür. 1) Ancak bunun için, kamusal güvenlik, firar tehlikesi, sanığın sağlığının ve vücut bütünlüğünün korunması gibi SEGBİS kullanımını meşru gösterecek zorunlu sebepler bulunmalı, 2) Sanığın müdafî ile duruşma sırasında mahrem şekilde görüşme ve onun hukuki yardımından faydalanma imkânı olmalı, 3) Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi, görüntü ve ses iletimi açısından sağlıklı bir alt yapıya sahip olmalı, sistemin kullanımı sırasında ses ve görüntünün iletimi, sanığın duruşmadaki işlemleri takip edebilme ve duruşmaya etkin olarak katılımı bakımından dezavantajlar ortaya çıkarmamalıdır”, Hakan Karakehya ve Asuman İnce Tunçer, “İstinaf Yargılamasında Sanığın Sorgusunun Zorunlu Olup Olmadığı ve Bu İşlemden Segbis Kullanımı Üzerine Düşünceler” (2017) 8 [2] İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 124, 125.

⁹⁴ Karakehya ve Tunçer (n 90) 122.

⁹⁵ “ilk derece mahkemesinde icra olunan öğrenme yargılaması kapsamında, aleni duruşmada savunmasını usulüne uygun olarak yapmış, silahların eşitliği bağlamında, delillere ulaşma, itiraz etme, tanık ve bilirkişileri sorgulama veya yeni delil ikame etme gibi temel savunma argümanlarını kısıtlama olmadan kullanmış olan sanığın, müdafîi marifetiyle temsil edildiği bölge adliye mahkemesince yapılacak duruşmaya davet edilmesine rağmen katılmamasının, tek başına yargılamanın icrası ile yokluğunda bitirilmesine, diğer kişilerin dinlenmesine ve delil toplanmasına hukuki bir engel teşkil etmeyeceğinin ve bu cümleden olarak bu yönüyle bir yükümlülük altına sokulmadıkça duruşmalara katılmaktan feragat etmesi nedeniyle savunma hakkının kısıtlanmayacağına kabulü gerekir”, CGK, E. 2023/216, K. 2024/315 T. 16.10.2024.

maddesine göre, bölge adliye mahkemesince sanık hakkında verilecek ceza, ilk derece mahkemesinin verdiği cezadan daha ağır ise herhâlde sanığın duruşmada dinlenmesi gerekmektedir. Bu hâlde sanığın kural olarak duruşmada bizzat hazır olması gerekmektedir. Ancak ilk derece mahkemelerinde kabul edildiği gibi zorunlu görülen hâllerde veya sanığın kabul etmesi, feragat etmesi şartıyla SEGBİS aracılığıyla da duruşmaya katılabilip dinlenebilecektir. Sanığın SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılması durumunda mutlaka sanığa son sözünün verilmesi de gerekmektedir. Ancak CMK m. 282 gereğince ilk derece mahkemelerinde yapılan yargılamalarda olduğu gibi “suç, yalnız veya birlikte adlî para cezasını veya müsadereyi gerektirmekte ise; sanık gelmese bile duruşma” yapılabilecektir. Bu durumda sanığa gönderilecek davetiyede gelmese bile duruşmanın yapılacağını yazılması gerekmektedir.

AIHM Marcello Viola v İtalya, B no 45106/04 kararına konu olan olayda, istinaf yargılamasına rızası dışında ses ve görüntü bilişim sistemi kullanılmak suretiyle katılan başvuranın talebiyle ilgili adil yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir. Olayda hükûmet tarafından tehlikeli tutukluların transferinde kamu güvenliği ve kamu düzeni sorunu ortaya çıktığı, bu tutukluların saldırıya uğrama veya firar etme ihtimalinin bulunduğu, sanıkların duruşma salonunda fiziksel olarak hazır bulunmalarının tanıkların ve mağdurların korkutulması riskini de artırdığı gerekçe olarak gösterilmiştir⁹⁶.

E. YARGITAY İNCELEMESİNDE SEGBİS

Yargıtay tarafından yapılan incelemede kural olarak duruşma yapılması kabul edilmemiştir. CMK’nın 299. maddesine göre, “on yıl veya daha fazla hapis cezasına ilişkin hükümlerde, Yargıtay, incelemelerini uygun görmesi hâlinde duruşma yoluyla” yapabilmektedir. Eğer Yargıtay duruşma yapılmasına kara vermişse maddeye göre “duruşma gününden sanığa, katılana, müdafî ve vekile” haber verilmektedir. Düzenlemeye göre sanık, duruşmada bizzat hazır bulunabileceği gibi, kendisini bir müdafî ile de temsil ettirebilme hakkına sahiptir. Yine maddeye göre sanık, tutuklu olarak ceza infaz kurumunda bulunuyorsa duruşmaya katılmak isteminde bulunamamaktadır. Bu hükümlerden Yargıtay tarafından yapılan incelemelerde duruşma yapılması zorunlu görülmediği için sanığın temyiz incelemesinde hazır bulunması gerekmektedir şeklinde bir belirleme yapamıyoruz. Ancak on yıl ve daha fazla hapis cezası içeren hükümlerde duruşma yapılması uygun görülmüşse sanık savunma hakkının gereği olarak duruşmaya şahsen katılabilecektir. Şahsen katılmasının söz konusu olduğu bu hâllerde sanığın SEGBİS aracılığıyla da duruşmaya katılmasının söz konusu olabileceğini kabul etmekteyiz. Ancak sanığın temyiz incelemesindeki duruşmada hazır olmasının veya SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılmasının ilk derece mahkemelerinde yapı-

⁹⁶ Marcello Viola v İtalya, B no 45106/04 (AIHM, 5.1.2007) 39.

lan yargılamalardaki gibi katı uygulanması, aynı güvencelere sahip olması söz konusu değildir. AİHM'e göre, temyiz aşamasında sanığın duruşma salonunda şahsen hazır bulunması ilk derece mahkemesinde görülmekte olan duruşmalar-da hazır bulunmasına göre nispeten daha az önemlidir. Ancak Mahkemeye göre iç hukuk düzenindeki işlemlerin tümü ve temyiz mahkemesinin buradaki rolü de göz önünde bulundurulmalıdır. Mahkemeye göre, sadece hukuki konuların incelendiği temyiz mahkemesi veya Yargıtay tarafından sanığa şahsen dinlenme imkânı verilmemiş olsa bile ilk derece mahkemesinde aleni duruşmanın yapılmış olması şartı ile Sözleşme'nin 6. maddesinin gerekleri karşılanmıştır. Üst mahkemenin davayı hem maddi hem de hukuki yönden inceleme yetkisinin bulunduğu hâllerde bile Sözleşmenin 6. maddesi her zaman aleni duruşma yapılmasını ve sanığın duruşmaya şahsen katılma hakkının verilmesini düzenlenmemektedir. Mahkemeye göre dikkat edilmesi gereken husus, diğer hususların yanında, temyiz mahkemesinde işlemlerin taşıdığı özel nitelikler ve savunma hakkının korunmasıdır. Ayrıca temyiz mahkemesinin verilecek kararların temyiz eden açısından taşıdığı önemi de göz önüne almasıdır. Ancak, bir üst mahkeme hem maddi yönden hem de hukuki yönden inceleme yapıyorsa ve mahkûmiyet veya beraat kararı verebiliyorsa sanığın suçu işlemediğini kanıtlayacak nitelikteki delilleri doğrudan değerlendirmesi ve ona göre karar vermesi gerekmektedir⁹⁷. Mahkeme, Medvedev v Rusya kararında Moskova'da tutuklu bulunan başvuranın, Moskova'da yapılan temyiz duruşmasında bizzat hazır bulunma imkânı bulamadığını belirterek başvuranın mahkeme salonunda hazır bulundurulması yerine duruşmaya ses ve görüntü bilişim sistemi yoluyla katılmasının neden gerekli olduğu ve müdafisi ile özel olarak görüşmesine neden fırsat tanınmadığı konularında hiçbir gerekçe sunulmadığını, dolayısıyla da adil/dürüst yargılanma hakkının ihlâl edildiğine karar vermiştir⁹⁸. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, yine Grigoryevskikh v Rusya kararında temyiz duruşmasının ses ve görüntü bilişim sistemi yoluyla gerçekleştirildiği ve başvurunun işitme sorunlarının kendisini etkili bir şekilde savunmasını engellediğini ileri sürdüğü olayda 6. maddenin ihlâl edildiğine karar vermiştir. Alppi /Finlandiya (k.k.) kararında ise ses ve görüntü bilişim sistemi kullanımının, COVID-19'un yayılmasının azaltılmasına dayanan meşru amacı izlediği kanaatine varmış, ancak ilgilinin suçluluğunun daha önceden tespit edilmiş olduğunun, temyiz incelemesinin cezanın belirlenmesine ilişkin daha teknik nitelikteki hukuki konularla ilgili olduğunun üzerinde durarak başvurunun şikâyetini dayanaktan yoksun bulmuştur⁹⁹.

⁹⁷ Bkz: Marcello Viola v İtalya, B no 45106/04 (AİHM, 5.1.2007) 54 vd.

⁹⁸ Gennadiy Medvedev v Rusya, B no 34184/03 (AİHM, 24/07/2012) 30, 31.

⁹⁹ Bkz: 'Ana Tema 6. madde (Ceza Yönü) Video Konferans Yoluyla Yapılan Duruşmalar', Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM-BP), <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/hearings-via-video-link-tur> (E.T. 15.05.2025) 2 vd.

SONUÇ

CMK'nın 196. maddesinin 4. fıkrasında düzenlenen sanığın SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılması, sanığın duruşmada bizzat hazır bulunma kuralına istisna teşkil ettiği ve sanık açısından duruşmada hazır bulunmaya göre bazı olumsuzlukları beraberinde getirmesi nedeniyle SEGBİS'e ancak zorunlu görülen hâllerde başvurulması kabul edilmiştir. Sanığın SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılması için ayrıca mahkemenin kararı da gerekmektedir. CMK'nın 196. maddesinin 4. fıkrası gereğince SEGBİS uygulaması için sanığın yurt içinde bulunması gerekmektedir. Söz konusu düzenlemede SEGBİS'in uygulanması için suç veya ceza sınırlaması getirilmemiştir. SEGBİS uygulamasının hak ihlali doğurmaması için aranan şartlar ise AİHM ve Anayasa Mahkemesi tarafından belirlenmiştir. Yargıtay kararlarında da AİHM ve Anayasa Mahkemesi kararlarının göz önüne alındığı görülmektedir.

Esas hakkında mütalaa ile ilgili olarak uygulamada sorun yaşanmakta, esas hakkındaki mütalaa alınmadan karar verilebildiği görülmektedir. Bu sorun SEGBİS uygulamasıyla sanığın duruşmaya katılması hâllerinde de söz konusu olabilmektedir. Ancak SEGBİS ile sanığın duruşmaya katıldığı hâllerde de esas hakkındaki mütalaanın alınması ve sanığa son sözün verilmesi gerekmektedir. Sanığa duruşmada son sözün verilmesi gerekmektedir. Son sözün sanığın bizzat hazır olduğu duruşmada alınması kural olmakla beraber sanığın açıkça kabul ettiği veya zorunlu görülen hâllerde SEGBİS aracılığıyla da sanığa son sözü sorulmalıdır. Tüm bu hâllerde SEGBİS'in hak ihlaline neden olmaması için silahların eşitliğine, savunma hakkının kısıtlanmamasına, iddia makamına göre sanığın dezavantajlı olmamasına dikkat edilmesi gerekmektedir.

Sanığın SEGBİS aracılığıyla duruşmaya katılmasının genel olarak değerlendirilmesi yapıldığında, uygulamada SEGBİS uygulamasına zorunlu görülen hâller gösterilmeden başvurulduğu, özenli davranılmadığı, savunma hakkının etkili şekilde kullanımında sorun olduğu görülmektedir. Teknik aksaklıklar ve teknik sistemin kalitesinin düşüklüğü sistemin diğer bir dezavantajını oluşturmaktadır. Sanığın iddia makamına göre dezavantajlı duruma düşmemesi ve savunma hakkını kullanabilmesi, dolayısıyla da adil yargılanma hakkının ihlal edilmemesi için SEGBİS sisteminin teknik alt yapısının güçlendirilmesi, uygulanmasında kurallara ve esaslara uyulması ve uygulayıcılara gereken desteğin sağlanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

‘Ana Tema 6. madde (Ceza Yönü) Video Konferans Yoluyla Yapılan Duruşmalar’, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM-BP), <https://ks.echr.coe.int/document-s/d/echr-ks/hearings-via-video-link-tur> (E.T. 15.05.2025) 1-6.

Centel N ve Zafer H, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (22 bs Beta yayınevi 2024).

Çatlı M ve Demir EB, 'Pandemi Döneminde Sanığın Duruşmada Hazır Bulunması ve SEGBİS' (2021) 3 [2] Bilişim Hukuku Dergisi 230-265.

Burhoff D, 'Die Hauptverhandlung ohne den Angeklagten: § 233 StPO und seine Praxis' (2018) 18/19 ZAP s. 939 vd.

Dursun G, 'Sanığın Duruşmada Hazır Bulunma Hakkı ve Bu Kapsamda Sesli ve Görüntülü Bilişim Sisteminin (SEGBİS) Değerlendirilmesi' (2016) 11 [143-144] Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 127-157.

Duygun AM ve Özyüksel Ö, 'SEGBİS Yolu ile Yapılan Ceza Yargılamasının Adil Yargılanma Hakkını İhlal Etmesi Meselesi: Suçluların İadesine İlişkin Bir Federal Alman Anayasa Mahkemesi Kararının Tekrar Akla Getirdikleri' (2025) 83 [1] Ankara Barosu Dergisi 485-515.

Dülger MV ve Taşkın ŞC, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (2 bs Seçkin Yayınevi 2024).

Eryıldız HS ve Akdemir MŞ, 'AİHM ve Yargıtay Kararları Doğrultusunda Ceza Muhakemesi Hukukunda Bir Soruşturma Yöntemi Olarak Teşhis' (2024) SÜHFD 32 [3] 1689-1730

Gayretli Aydın S, 'Medenî Yargılama Hukukunda Ses ve Görüntü Nakli Yoluyla Duruşmaya Katılma' (2017) 19 D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi Prof. Dr. Şeref ERTAŞ'a Armağan, 2101-2126.

Gökçen A, Alşahin ME ve Çakır K, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (8 bs Adalet Yayınevi 2024).

Gurin D, 'Çevrimiçi Duruşmalar; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Perspektifi', <https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/552/dosya/cevrimici-durusma-aihm-perspektifi-dmitry-gurin04-01-202112-04.pdf> (E.T. 15.07.2025).

Karakehya H ve İnce Tunçer A, 'İstinaf Yargılamasında Sanığın Sorgusunun Zorunlu Olup Olmadığı ve Bu İşlemden Segbis Kullanımı Üzerine Düşünceler' (2017) 8 [2] İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 99-136.

Karakehya H, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (5 bs Nisan Kitabevi 2023).

Özbek VÖ, Doğan K ve Bacaksız P, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (17 bs Seçkin Yayınevi 2024).

Öztürk B, Tezcan D, Erdem MR, Alan E, Sırma Gezer Ö, Saygılar YF, Özaydın Ö, Tütüncü EE, Tok MC, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, (Güncellenmiş 18.bs Seçkin Yayınevi 2024).

Sanıvar R, 'Ceza Muhakemesinde SEGBİS (Video Konferans Yönteminin) Kullanılması (Duruşmalarda Sesli ve Görüntülü Bilişim Sistemi/Segbis Dönemi) ve Covid 19 (Koronavirüs) Pandemisi Sürecinde Uygulanabilirliği İle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM'in) Segbis Uygulamasına İlişkin Yaklaşımı: Adil

Yargılanma Hakkı Çerçevesinde elello/İtalya İçtihat Kararı Işığında Belirlenen Kriterler' (2021) 18 [2] Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1615-1666.

Sarıtaş E, 'Ceza Muhakemesinde Saniğin Yokluğunda Duruşma' (2020) 78 [3] İstanbul Hukuk Mecmuası 1525-1591.

Şahin C ve Göktürk N, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (15 bs Seçkin Yayınevi 2024).

Şen E ve Bayraklı TB, 'Esas Hakkında Mütalaa', <https://sen.av.tr/tr/makale/esas-hakkinda-mutalaa>, (E.T. 18.04.2025).

Şen E ve Duymaz E, 'SEGBİS'in Genel Uygulamaya Dönüşmesi Sorunu ve AYM'nin Tutumu', <https://sen.av.tr/tr/makale/segbisin-genel-uygulamaya-donusmesi-sorunu-ve-aymnin-tutumu> (E.T. 15.07.2025)

Şen E ve Yıldız AK, 'Cumhuriyet Savcısının Mütalaasını Değiştirmesi Mümkün müdür?', <https://www.hukukihaber.net/cumhuriyet-savcisinin-mutalaasini-degistirmesi-mumkun-mudur>, (E.T. 18.04.2025).

T.C. Adalet Bakanlığı Bilgi İşlem Genel Müdürlüğü, *Uyap Bilişim Sistemi* (Ocak 2021) https://bigm.adalet.gov.tr/kitap/uyap_bilisim_sistemi_kitabi.pdf, (E.T. 19.04.2025).

T.C. Adalet Bakanlığı, *Aday Memur Hazırlayıcı Eğitimi Bilgisayar ve UYAP Bilişim Sistemi Ders Notu*, <https://edb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/266202015465619-BİLGİSAYAR%20VE%20UYAP%20BİLİŞİM%20SİSTEMİ.pdf>, (E.T. 18.04.2025).

Taner FG ve Yıldırım A, 'Suç İsnadına veya Medeni Hak ve Yükümlülöklere İlişkin Uyuşmazlıklarda Duruşmaya Video Konferans Yöntemiyle Uzaktan Katılma' (2021) 70 [1] Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 229-293.

Taner FG, "AİHM İçtihadı Işığında Türkiye'de SEGBİS Kullanımının Müdafî Yardımından Faydalanma ve Duruşmaya Etkili Katılım Hakları Bağlamında Değerlendirilmesi" (2020) Ankara Barosu Uluslararası Hukuk Kurultayı Cilt III, 919-933, https://taner.av.tr/Makaleler/pdf/AIHM_Ictihadi_Isiginda_Turkiyede_SEGBIS.pdf (E.T. 17.04.2025).

Ünver Y ve Hakeri H, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (23 bs Adalet Yayınevi 2024).

Yenisay F, Nuhoglu A, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, (12 bs Seçkin Yayınevi 2024).

Yerdelen E, "Ceza Muhakemesinde Videokonferans Yönteminin (SEGBİS) Kullanımı" (Çeviri) (2019) 1 [2] Bilişim Hukuku Dergisi 271-287.

Yılmaz Ö, 'Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında SEGBİS' <https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/9052023125709omer.pdf> (E.T. 15.07.2025).